

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร (2541) *ระบบการวัฒนธรรมและคุณภาพมาตรฐาน กรุงเทพมหานคร ประชาชน*
กองการข้าว (2521) *การทำนา กรมส่งเสริมการเกษตร เอกสารทางวิชาการที่ 1*
คณะอนุกรรมการดำเนินงานและประสานงานวันอนุรักษ์มรดกไทย (2541) *แผนแม่บทวันอนุรักษ์มรดกไทย 2541-2544 กรุงเทพมหานคร ประชาชน*
งามพิศ สัตย์สงวน (2536) "ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมและคติชาวบ้านเกี่ยวกับข้าว" ใน *ข้าวกับวิถีชีวิตไทย กรุงเทพมหานคร สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ โรงพิมพ์กรมการศาสนา*
_____. (2541) *ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมและคติชาวบ้านเกี่ยวกับข้าว ข้าวกับวิถีชีวิตไทย กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ*
_____. (2545) *วัฒนธรรมข้าวในสังคมไทย: การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลง กรุงเทพมหานคร เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น*
ดิเรก ฤกษ์ห่วย (2528) *การนำการเปลี่ยนแปลง: เน้นกระบวนการแพร่กระจายนวัตกรรม กรุงเทพมหานคร เฉลิมชาญการพิมพ์*
เดลินิวส์ (2553, /20/มีนาคม) "พระพรหม-พระแม่ธรณี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในวันคลั่งกลั่นเลือด"
เดลินิวส์ หน้า 3
ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ (2521) "การผลิตและการค้าข้าวในภาคกลางตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 (พ.ศ.2411-2475)" *วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*
ธวัช ปุณโณทก (2542) "บั้งไฟ: การทำ" ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน เล่ม 7 มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ หน้า 2242-2257*
ธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ (2544) "รายงานการวิจัยเรื่อง แนวความคิดทางการเมืองและเศรษฐกิจไทยของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช" สมัยเป็นนายกรัฐมนตรี ม.ป.ท.
นาถฤดี สีม่วง (2545) "การศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวของชาวนาภาคกลางและภาคอีสานตอนใต้" *ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยศึกษา) มหาวิทยาลัยรามคำแหง*
นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2534) "ความหลากหลายทางวัฒนธรรม: การท้าทายใหม่"
นิตยสารประชาสงเคราะห์ (พฤษภาคม-มิถุนายน) : หน้า 21

- บุญเลิศ สดสุขชาติ (2526) *บั้งไฟลำดับที่ 14* คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม
- ปก แก้วกาญจน์ (2530) *ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนชาวนาจากผลกระทบของ
ระบบการผลิตเพื่อขายในช่วง 2 ทศวรรษ* สงขลา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา
- ประมวล คิลทินสัน (2539) *คติชนชาวบ้าน การศึกษาในด้านมนุษยวิทยา*
กรุงเทพมหานคร เอส พี เอส พรินติ้งกรุ๊ป
- ปราณี วงษ์เทศ (2541) "ข้าวกับพิธีกรรม" ใน *ข้าวกับวิถีชีวิตไทย* หน้า 189-199
กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์การศาสนา
- ปรีชา พิณทอง (2525) *ประเพณีโบราณไทยอีสาน พิมพ์ครั้งที่ 5* อุบลราชธานี โรงพิมพ์ศิริธรรม
- ผาสุก มุทธเมธา (2535) *คติชาวบ้านกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต(ฉบับปรับปรุง) พิมพ์ครั้งที่ 2*
กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์
- พระมหาบุญเลิศ ช้วยธานี (2546) "การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมข้าวของชาวนาจังหวัดสุพรรณบุรี:
ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลบางตาเถร อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี"
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาศักยภาพ) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- พระยาอนุมานราชธน (2515) *ชาติ ศาสนา วัฒนธรรม* กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์บรรณาคาร
- พลศักดิ์ จิรไกรศิริ (2533) *วัฒนธรรมพื้นบ้านกับการพัฒนาชนบทอีสาน* กรุงเทพมหานคร
โครงการมหาวิทยาลัยสนับสนุนงานพัฒนาตามโครงการนำพระทัยในหลวงเพื่อพัฒนา
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามแนวพระราชดำริ ภาควิชารัฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- พัทธา สายหนู (2528) "ลักษณะของชุมชนกับวัฒนธรรมอาหาร" ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา*
โภชนาการศึกษเพื่อชุมชน นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- _____. (2540) *กลไกของสังคม* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พันเอกวิเชียร วงศ์วิเศษ (2525) *ไทยพวน พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฉานปกกิจศพ*
นางละมัย วงศ์วิเศษ กรุงเทพมหานคร ฉานปกสถานกองทัพบก
- พันเอกโสภณ เกรือเพ็ชร (2548) *ไทยพวน(ภาค11) สงวนลิขสิทธิ์*
_____. (2549) *ไทยพวน(ภาค13) สงวนลิขสิทธิ์*
_____. (2549) *ไทยพวน(ภาค18) สงวนลิขสิทธิ์*

- ไพบูลย์ ช่างเรียน (2542) *สังคม วัฒนธรรม และการบริหารแบบไทย* กรุงเทพมหานคร:
โครงการเอกสารและตำราคณะรัฐประศาสนศาสตร์
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- มาลินี จุฬามณีรัตน์ (2545) "ศึกษาพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำนาและผลกระทบต่อชาวบ้าน
อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส" วิทยานิพนธ์ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
ไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ
- เมียงซอ คิริมัญจาและปรกรณ์ คงสวัสดิ์ (2551) *ข้าว บนแผ่นดินกลายเป็นอื่น*
มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน
- เยาวันุช เวศร์ภาดา และวันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์ (2541) *ข้าว: วัฒนธรรมแห่งชีวิต*
กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์อัมรินทร์ พรินต์ติ้ง จำกัด
- ราชบัณฑิตยสถาน (2524) *พจนานุกรมคำศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษ-ไทย* กรุงเทพมหานคร
ราชบัณฑิตยสถาน
- วิมล คำศรี และคณะ (2544) *วัฒนธรรมข้าวและพลังอำนาจชุมชนรอบทะเลสาบสงขลา*
กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สถาบันวิจัยข้าว (2541) *ข้าวกับคนไทย* กรุงเทพมหานคร กรมวิชาการเกษตร
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536) *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม แนวทางการศึกษา วิเคราะห์
และการวางแผน ขอนแก่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น*
- สภาวัฒนธรรมอำเภอปากพลีและศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน (2548) *กรณีตัวอย่าง
สังคมวัฒนธรรมอำเภอปากพลี สภาวัฒนธรรมอำเภอปากพลีและศูนย์บูรณาการ
วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน*
- สุกัญญา ภัทรราชย์ (2541) *เพลงพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับการผลิต ข้าวกับวิถีชีวิตไทย*
กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
- สุจิตต์ วงษ์เทศ (2549) *สุวรรณภูมิต้นกระแสนประวัติศาสตร์ไทย ศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ*
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน
- สุชีพ ปุญญานุภาพ (2540) *วัฒนธรรมวิทยา* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์พิมพ์หามกุฏราชวิทยาลัย
- สุพัตรา สุภาพ (2525) *สังคมและวัฒนธรรม ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี* กรุงเทพมหานคร
ไทยวัฒนาพานิช
- สุภางค์ จันทวานิช (2541) *การจัดระเบียบทางสังคมของชุมชนวัฒนธรรมข้าวในประเทศไทย*
กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

สุริชัย หวันแก้ว (2544) *สังคมและวัฒนธรรม* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุวรรณ บัวทวน (2525) "ทัศนคติในการยอมรับของใหม่และลักษณะการยอมรับของชาวนาในจังหวัดขอนแก่น" วิทยานิพนธ์ สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เสฐียร โกเศศ (2521) *ชีวิตชาวไทยสมัยก่อน* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์คลังวิทยา

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2538) *ทฤษฎีสังคมวิทยา: เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น* กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2535) *ชีวิตไทยชุด ฮีตฮอยเฮา* กรุงเทพมหานคร กระทรวงวัฒนธรรม

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (2544) *วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับข้าวไทย* กรุงเทพมหานคร สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก (2552) *ข้อมูลตำบลหนองแสง นครนายก*

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536) *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม แนวทางการศึกษา วิเคราะห์ และการวางแผน* คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ไสว บุญมา (2519) "การเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมกับการพัฒนา: ผลการศึกษาชาวนาไทยในระยะเปลี่ยนแปลง" *วารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์* 14, 3-4 (เมษายน): 122-135

อุดม บัวศรี (2539) *นาคในมิติสังคมวัฒนธรรมในบั้งไฟพญานาค: มิติวิทยาศาสตร์และสังคมวัฒนธรรม* กรุงเทพมหานคร ศูนย์ข้อมูลสถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2544) *ภูมิปัญญาภาคกลาง* กรุงเทพมหานคร อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง (มหาชน)

เอนก นาวิกมูล (2543) *สมุดภาพเมืองไทย ฉบับรวมเล่ม 1-2-3 พิมพ์ครั้งที่ 3* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์โนรา

เอี่ยม ทองดี (2537) *วัฒนธรรมข้าว พิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวและการทำนา พิมพ์ครั้งที่ 2* นครปฐม สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

_____. (2538) *ข้าว: วัฒนธรรมข้าวและการเปลี่ยนแปลง* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มติชน

_____. (2541) "วัฒนธรรมข้าว: พิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวและการทำนา บทบาทการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่มีต่อคุณภาพชีวิต ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม" ใน *ข้าวกับวิถีชีวิตไทย* หน้า 133-144 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์การศาสนา

อำนาจ ศิลวัตร (2535) *ศึกษาวัฒนธรรมในการทำนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ.2533-2534*

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Hanks ,Lucien M. (1992) *Rice And Man Agricultural Ecology In Southeast Asia* Hawaii
Univcity of Hawaii.

Watabe ,Tadaya (1967) *Glutinous Rice In Northern Thailand* Tokyo Hanshichi Shashin
Insatsu.

(<http://www.baanjomyut.com>) Retrived October 13, 2009.

([http:// baanmaha.us/.../public/i4022DSC04092e131.jpg](http://baanmaha.us/.../public/i4022DSC04092e131.jpg)) Retrived October 13, 2009.

(<http://blog.eduzones.com/applezavip/32992>) Retrived April 6, 2010.

(<http://www.bloggang.com/mainblog.php?id=boromsuk&month>) Retrived March 31, 2010.

(http://www.cps.chula.ac.th/html_th/pop_base/pop_dev/pop_dev_060.htm) Retrived April 6,2010.

(<http://culture/spu/ac/th/content/45/12994.php>) Retrived March 17, 2010.

(<http://dpc11.ddc.moph.go.th/daynews/view.php?No=669>) Retrived March 31, 2010.

(<http://dna.kps.ku.ac.th>) Retrived May 31, 2010.

(<http://www.esanlick.com>) Retrived September 13, 2009.

(<http://www.gotoknow.org>) Retrived September 13, 2009.

(<http://images.google.co.th>) Retrived September 13, 2009.

([http:// kanchanapisek.or.th](http://kanchanapisek.or.th)) Retrived September 13, 2009.

(<http://lanpanya.com/proiad/page/2>) Retrived October 13, 2009.

(<http://www.lib.ubu.ac.th/html/report/ubontraditional/koonlan-2.htm>) Retrived May 20,2010.

(<http://www.oknation.net/blog/SNAIL/2008/06/16/entry-2>) Retrived April 6, 2010.

(http://online.benchama.ac.th/social/kanokpom/pdf/lesson%202_03.pdf) Retrived March 27, 2010.

(<http://www.posttoday.com/lifestyle.php?id=56964>) Retrived September 13, 2009.

(<http://www.prapayneethai.com/th/belief/north/view.asp?id=0340>) Retrived March 31, 2010.

(<http://rirs3.royin.go.th/word19/word-19-a0.asp>) Retrived May 19,2010.

(<http://www.ryt9.com/s/cabt/623472>) Retrived May 19,2010.

(<http://www.thaifla.com>) Retrived May 31,2010.

(http://www.thaihandiworks.com/KhunKhao_L02P05.html) Retrived March 31, 2010.

(<http://www.trytodream.com/index.php?topic=5191.0>) Retrived September13, 2009.

(<http://www.thaigoodview.com>) Retrived March 27,2010.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ

บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์ โทร. 8515-8517

ที่

ศธ 0522.15(1)/6342

วันที่

31

สิงหาคม 2552

เรื่อง

ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือการวิจัย

เรียน อาจารย์ ดร.สราวุธ ยะกร

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วยนางสาว นริศรา วิรัชศิลป์ นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา แผนกวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาไทยคดีศึกษา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมข้าวในด้านความเชื่อและพิธีกรรมของชาวนาจังหวัดนครนายก : กรณีศึกษา ตำบลหนองหงส์ อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก" "Changes in Farmers' Rice Culture, A Study of Beliefs and Rites of Rice Farmers in Nakornnayok Province: A Case Study of Nongsang District, Amphoe Pak Phli, Nakornnayok Province." โดยมี อาจารย์ ดร. สราวุธ ยะกร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.จิตรา วิญญูรัตน์ กับรองศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ ศัลยธร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชาศิลปศาสตร์จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้าน การวิจัยทางสังคมศาสตร์ ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็น เพื่อกำหนดปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นักศึกษาจะนำเรียนด้วยตนเอง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์อำนาจ ยะกรศิริพงศ์)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ

บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร โทร. 8515-8517

ที่

ศษ 0522.15(1)/๑341

วันที่

๑๑ สิงหาคม 2552

เรื่อง

ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือการวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.จิรา วีระบุรินทร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

“เพื่อลงนามนางสาว นริศรา วีระศิลป์ นักศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นระดับมัธยมศึกษา แผนกวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตกฤตยโทยธรรมาธิราช ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมข้าวในด้านความเชื่อและพิธีกรรมของชาวนาจังหวัดนครนายก : กรณีศึกษา ตำบลหนองแสง อำเภอปากหมี่ จังหวัดนครนายก” “Changes in Farmers' Rice Culture, A Study of Beliefs and Rites of Rice Farmers In Nakornnayok Province: A Case Study of Nongsang District, Amphoe Pak Phli, Nakornnayok Province.” โดยมี อาจารย์ ดร. สราวุธ ยะกะกร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.จิรา วีระบุรินทร์ กับรองศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ สัตติธรรม เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

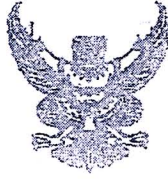
การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชาศิลปศาสตรจึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้าน การวิจัยทางสังคมศาสตร์ ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็น เพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย ถ้ามีรับรายละเอียดอื่น ๆ นักศึกษาจะนำเรียนด้วยตนเอง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ชำนาญ เขาวงกตพงศ์)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร

ที่ ศธ 0522.15 (1)/446

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมศาสตร์

พัฒนสมามพุด อําเภอปากพลี

จังหวัดนครนายก 11120

31 สิงหาคม 2552

เรื่อง ขอรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากรณีการวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์พิเศษ ดร.อานาจ ศักดิ์

ตั้งที่ส่งมาด้วย โครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วยนางสาว นริศรา วิรัชศิลป์ นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา แผนกวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมศาสตร์ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมข้าวในด้านความเชื่อและพิธีกรรมของชาวนาจังหวัดนครนายก : กรณีศึกษา ตำบลหนองแสง อําเภอปากพลี จังหวัดนครนายก” “Changes in Farmers' Rice Culture : A Study of Beliefs and Rites of Rice Farmers In Nakornnayok Province: A Case Study of Nongsang District, Amphoe Pak Phli, Nakornnayok Province.” โดยมี อาจารย์ ดร. สราวุธ ยะกรเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.จิรรา วีรบุรินทร์ กับรองศาสตราจารย์ ดร.อานาจ ศักดิ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชาศิลปศาสตรจึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้าน การวิจัยทางสังคมศาสตร์ ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็น เพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นักศึกษาจะนำเรียงด้วยตนเอง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์อานาจ เทวศิริพิทักษ์)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร

บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร

โทร. 0-2504 -8515-7

โทรสาร 0-2503 -3564

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์

ที่ ศธ 0522.15 (1) 0416

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด

จังหวัดนนทบุรี 11120

31 สิงหาคม 2552

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ท่านผู้ใหญ่บ้าน นายกองกำกับการบริหารส่วนตำบล ผู้ทรงคุณวุฒิประจำหมู่บ้านในตำบลหนองแสง อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนครนายก

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วยนางสาว นริศรา วิรัชศิลป์ นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา แผนกวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชา
ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมข้าวใน
ด้านความเชื่อและพิธีกรรมของชาวนาจังหวัดนครนายก : กรณีศึกษา ตำบลหนองแสง อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนครนายก”
“Changes in Farmers’ Rice Culture ,A Study of Beliefs and Rites of Rice Farmers In Nakornnayok Province: A Case
Study of Nongsang District, Amphoe Pak Phli, Nakornnayok Province.” โดยมี อาจารย์ ดร. ธารสุทร ยะทะกร เป็น
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.จิตรา วิรุณรัตน์ กับรองศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ สัตว์ตร
เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ในการนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากการสอบถามข้อมูลและสัมภาษณ์ท่านผู้
ใหญ่บ้าน, นายกองกำกับการบริหารส่วนตำบล ผู้ทรงคุณวุฒิประจำหมู่บ้านในตำบลหนองแสง อำเภอปากเกร็ด จังหวัด
นครนายก ในเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมข้าวในด้านความเชื่อและพิธีกรรมของชาวนาจังหวัดนครนายก :
กรณีศึกษา ตำบลหนองแสง อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนครนายก” ในช่วงระยะเวลาวันที่ 1 กันยายน 2552 ถึง 30 พฤศจิกายน
2552 และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์และความสะดวกจากท่าน จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงล่วงหน้า
มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

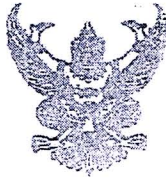
(รองศาสตราจารย์ชำนาญ เขียวศิริพิงค์)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร์

ส่วนกิจการและประชาสัมพันธ์

โทร. 0-2504-8515-7

โทรสาร 0-2503-3564

ที่ ศธ 0522.15 (1) ๑115

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมศาสตร์
 ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
 จังหวัดนนทบุรี 11120

31 สิงหาคม 2552

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน หัวหน้าสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครนายก

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วยนางสาว นริศรา วิรัชศิลป์ นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมศาสตร์ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมข้าวในด้านความเชื่อและพิธีกรรมของชาวนาจังหวัดนครนายก : กรณีศึกษา ตำบลหนองแสง อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนครนายก” “Changes in Farmers’ Rice Culture .A Study of Beliefs and Rites of Rice Farmers In Nakornnayok Province: A Case Study of Nongsang District, Amphoe Pak Phli, Nakornnayok Province.” โดยมี อาจารย์ ดร. ทรายทอง ยะทะกร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.จิตรา วีรบุญรัตน์ กับรองศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ ศิลฉัตร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ในการนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากการสอบถามข้อมูลจากหัวหน้าสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครนายก อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ในเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมข้าวในด้านความเชื่อและพิธีกรรมของชาวนาจังหวัดนครนายก: กรณีศึกษา ตำบลหนองแสง อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนครนายก” ในช่วงระยะเวลาวันที่ 1 กันยายน 2552 ถึง 30 พฤศจิกายน 2552 และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์และความสะดวกจากท่าน จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงล่วงหน้า มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ชำนาญ เขาวีรดิพงษ์)
 ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร์

บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์

โทร. 0-2504-8515-7

โทรสาร 0-2503-3564

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 ใช้สัมภาษณ์ผู้รู้ (Key Information)
ใช้เป็นแบบเก็บข้อมูลเกี่ยวกับประวัติหมู่บ้าน และสภาพโดยทั่วไป
ของหมู่บ้านต่างๆ ในตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

-
1. ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์
- 1.1 ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....เพศ.....
- อายุ.....ปี จำนวนบุตร.....คน
- 1.2 บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....
- 1.3 ตำแหน่งหน้าที่ในหมู่บ้าน.....
- 1.4 วันที่สัมภาษณ์.....เดือน.....พ.ศ.....
2. ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน ในตำบลหนองแสง
- 2.1 ประวัติของหมู่บ้านมีความเป็นมาอย่างไรบ้าง
-
-
-
- 2.2 สภาพทั่วไปของหมู่บ้านในอดีต ในด้านการคมนาคม การติดต่อสื่อสาร
- สาธารณูปโภค ประปา ไฟฟ้า ร้านค้าในชุมชน เป็นต้น
-
-
-

- 2.3 การทำนาในอดีต ในด้านกระบวนการทำนา การเตรียมดิน การไถคราด การหว่าน กำบารุงและดูแลรักษาต้นข้าว การเก็บเกี่ยวและการทำลานนวดข้าว การนวดข้าว การฝัดข้าว การสีข้าวและการตำข้าว คติความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวและการทำนา พิธีแห่นางแมว พิธีแห่บั้งไฟ พิธีทำบุญกลางบ้าน พิธีสู่ขวัญข้าว

.....

.....

.....

- 2.4 การทำนาในปัจจุบันในด้านกระบวนการทำนา การเตรียมดิน การไถคราด การหว่าน กำบารุงและดูแลรักษาต้นข้าว การเก็บเกี่ยวและการทำลานนวดข้าว การนวดข้าว การฝัดข้าว การสีข้าวและการตำข้าว คติความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวและการทำนา พิธีแห่นางแมว พิธีแห่บั้งไฟ พิธีทำบุญกลางบ้าน พิธีสู่ขวัญข้าว

.....

.....

.....

- 2.5 การเปลี่ยนแปลงการทำนาเริ่มเมื่อใด เริ่มอย่างไร อะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการทำนาแบบดั้งเดิมหรือแบบในอดีต

.....

.....

.....

- 2.6 เพราะเหตุใดจึงมีการปรับเปลี่ยนการทำนาข้าว

.....

.....

.....

2.7 หลังการปรับเปลี่ยนการทำงานซ้ำแล้วเกิดผลอย่างไร

.....

.....

.....

2.8 ความสัมพันธ์ภายในหมู่บ้านเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

2.8.1 กลุ่มเครือข่ายในหมู่บ้านได้ช่วยเหลือกันอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

2.8.2 ภายในหมู่บ้านมีความเชื่อและประเพณีร่วมกันอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

2.8.3 มีการรวมกลุ่มเพื่อจุดมุ่งหมายในการผลิตอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

2.8.4 ผู้นำหมู่บ้านอย่างเป็นทางการคือใคร

.....

.....

.....

2.8.5 ผู้ที่ชาวบ้านควรเชื่อฟังคือใครบ้าง เหตุใดที่ชาวบ้านเคารพนับถือ

.....

.....

.....

2.9 ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยราชการในด้านส่งเสริมการเกษตรใดบ้าง

.....

.....

.....

2.10 ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยราชการในด้านส่งเสริมอาชีพเสริมใดบ้าง

.....

.....

.....

2.11 โครงการที่ได้รับความช่วยเหลือหรือส่งเสริม คือ

.....

.....

.....

2.12 ประชากรและคุณภาพ

2.12.1 มีจำนวนประชากรทั้งหมดเท่าไร

.....

.....

.....

2.12.2 มีประชากรอยู่ในวัยเด็ก.....คน วัยทำงาน.....คน วัยชรา.....คน

2.12.3 มีโรงเรียนในหมู่บ้านหรือไม่

.....

.....

.....

2.12.4 เมื่อจบจากโรงเรียนในหมู่บ้านแล้วไปเรียนต่อที่ไหน

.....

.....

.....

2.12.5 นิยมส่งลูกเรียนสูงๆหรือไม่

.....

.....

.....

2.12.6 ถ้าส่งลูกเรียนต่อ ส่วนมากให้เรียนอะไร

.....

.....

.....

2.12.7 เรียนจบแล้วหันมาทำงานในหมู่บ้านหรือไม่

.....

.....

.....

2.12.8 มีสถานพยาบาลในหมู่บ้านหรือไม่

.....

.....

.....

2.12.9 ถ้าเจ็บป่วยนิยมไปรักษาที่ไหน

.....

.....

.....

2.13 การคมนาคมและการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการคมนาคม

2.13.1 ถนนที่ใช้ติดต่อกับตัวเมืองมีสภาพอย่างไร

.....

.....

.....

2.13.2 ใช้นานพาหนะอะไรในการติดต่อกับตัวเมืองและหมู่บ้านอื่น และ
ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สัมภาษณ์
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2

ใช้เป็นแบบเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำนา
บ้าน.....ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

1. ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

- 1.1 ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี
1.2 เพศ..... จำนวนบุตร.....คน
1.3 อยู่บ้านเลขที่.....ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก
อาศัยอยู่พื้นที่นี้มาเป็นเวลา.....ปี อพยพมาจาก.....
1.4 จบการศึกษาชั้น.....ภาษาพูดที่ใช้.....ภาษาเขียน.....
1.5 ประกอบอาชีพทำนามาเป็นเวลา.....ปีแล้ว
ประกอบอาชีพนี้เพราะ.....
มีที่นา.....ไร่งานตารางวา

1.6 การมีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรม

ปกติผู้ประกอบพิธีกรรมต่างๆในหมู่บ้าน คือ

- 1.6.1 ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี
อยู่บ้านเลขที่.....
1.6.2 ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี
อยู่บ้านเลขที่.....
1.6.3 ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี
อยู่บ้านเลขที่.....

2. คติความเชื่อเกี่ยวกับข้าวและการทำนา

2.1 เชื่อว่าเทพเจ้าที่เกี่ยวข้องกับข้าวและการทำนาคือ

.....

.....

.....

2.2 เชื่อว่าผีที่เกี่ยวข้องกับข้าวและพิธีกรรมต่างๆคือ

.....

.....

.....

2.3 เวลาที่เคยทราบเกี่ยวกับการทำนาคือ

.....

.....

.....

ใช้ในโอกาส

.....

.....

.....

2.4 ข้อห้ามหรือข้อปฏิบัติเกี่ยวกับข้าวที่เคยทราบ คือ

2.4.1 การดำข้าว

.....

.....

.....

2.4.2 การปักข้าว

.....

.....

.....

2.4.3 การไถนา

.....

.....

.....

2.4.4 การกินข้าว

.....

.....

.....

2.4.5 เครื่องมือเครื่องใช้

.....

.....

.....

2.5 ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยามในการทำนา

.....

.....

.....

ผู้กำหนดฤกษ์ในการทำนาคือ

.....

.....

.....

2.6 เคล็ดลับในการใส่ปุ๋ยคือ

.....

.....

.....

2.7 เคล็ดในการกำจัดศัตรูข้าวคือ

.....

.....

.....

2.8 ความเชื่อเกี่ยวกับไล่ข้าว, ยุงข้าว คือ

.....

.....

.....

2.9 ความเชื่อเกี่ยวกับนา

.....

.....

.....

2.10 ความเชื่อเกี่ยวกับสัตว์ต่างๆ

.....

.....

.....

2.11 ความเชื่อเรื่องขวัญ

.....

.....

.....

3. การแก้ปัญหาเรื่องฝนแล้ง และปัญหาเกี่ยวกับน้ำทำนา

3.1 พิธีกรรมในการขอฝนให้ตก ได้แก่

- 1).....
- 2).....

3.2 วิธีแก้ปัญหาคความแล้งที่นิยมทำกันในหมู่บ้านคือ

.....

.....

.....

4. พิธีกรรมที่ยังคงปฏิบัติกันในปัจจุบัน

4.1 พิธีแห่นางแมว

4.1.1 ระยะเวลา.....

4.1.2 ผู้ประกอบพิธีกรรม.....

4.1.3 สถานที่.....

4.1.4 อุปกรณ์ (เครื่องบูชา, เครื่องเซ่น, เครื่องสังเวย) ที่ใช้

.....

.....

.....

4.1.5 ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม

.....

.....

.....

4.1.6 ความเชื่อและจุดมุ่งหมาย

.....

.....

4.2 ประเพณีแห่บั้งไฟ

4.2.1 ระยะเวลา.....

4.2.2 ผู้ประกอบพิธีกรรม.....

4.2.3 สถานที่.....

4.2.4 อุปกรณ์ที่ใช้

.....

4.2.5 ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม

.....

.....

.....

4.2.6 ความเชื่อและจุดมุ่งหมาย

.....

.....

4.3 พิธีบุญกลางบ้าน

4.3.1 ระยะเวลา.....

4.3.2 ผู้ประกอบพิธีกรรม.....

4.3.3 สถานที่.....

4.3.4 อุปกรณ์ (เครื่องบูชา,เครื่องเซ่น,เครื่องสังเวย) ที่ใช้

.....

.....

4.3.5 ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม

.....

.....

4.3.6 ความเชื่อและจุดมุ่งหมาย

.....

.....

4.4 พิธีสู่ขวัญข้าว

4.4.1 ระยะเวลา.....

4.4.2 ผู้ประกอบพิธีกรรม.....

4.4.3 สถานที่.....

4.4.4 อุปกรณ์ (เครื่องบูชา,เครื่องเซ่น,เครื่องสังเวย) ที่ใช้

.....

.....

4.4.5 ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม

.....

.....

4.4.6 ความเชื่อและจุดมุ่งหมาย

.....

.....

4.5 พิธีกรรมอื่นๆ

4.5.1 ระยะเวลา.....

4.5.2 ผู้ประกอบพิธีกรรม.....

4.5.3 สถานที่.....

4.5.4 อุปกรณ์ (เครื่องบูชา,เครื่องเซ่น,เครื่องสังเวย) ที่ใช้

.....

.....

.....

4.5.5 ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม

.....

.....

.....

4.5.6 ความเชื่อและจุดมุ่งหมาย

.....

.....

.....

5. นิทานหรือตำนานที่เกี่ยวกับข้าว

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สัมภาษณ์

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

ภาคผนวก ก

คำสู่ขวัญข้าวทำขวัญยั้งปฏิทินการทำนาชนิดของบั้งไฟ
อุปกรณ์และวิธีทำบั้งไฟ

คำขวัญข้าวทำขวัญย้ง

พิธีทำบุญลานหรือทำขวัญย้ง หมอขวัญจะทำพิธีแห่ทำขวัญย้ง ในพิธีแห่ดังกล่าว จะมีข้อความบูชาแม่โพสพรวมทั้งกล่าวถึงกำเนิดแม่โพสพ คำอัญเชิญแม่โพสพเข้าสู่ย้งฉาง และขอพรแม่โพสพ ดังนี้

“ศรี ศรี วันนี้เป็นวันดีอันเลิศล้น ข้าพเจ้าจะขอยกเอาคุณแม่พระโพสพ ขึ้นมารำพัน จะรำร้องเป็นทำนองทำขวัญตามโบราณ ข้าพเจ้าจะขออัญเชิญเทวดาในสถานทั่วทุกทิศ ทั้งเจ้าท่งเจ้าท้าวราฤทธิมีศักดิ์ อีกทั้งปู่เจ้าในเหวผาภูเขาเงิน ซึ่งสถิตอยู่ในไตรตรอกชอกเนินแล ถ้ำธาร เอนึ่งจะขออัญเชิญพระจอมมัญฉวน อีกทั้งชั้นพรหมและนางอัปสรสาวสนมในชั้นฟ้า นาง พระธณี พระคงคา ท้าวนาคนินทร์ ข้าจะขออัญเชิญให้หมดสิ้นตามประสงค์ เอนึ่งจะขออัญเชิญองค์ พระสุริย์ ทั้งเทพดาในราศีทุกถ้วนหน้า ขออัญเชิญเสด็จลงมาสู่ปริมณฑลรับเครื่องตั้งสังเวทบนที่ บวงสรวง และเทพดาทั้งปวงจะได้ช่วยกันอวยชัย วันนี้เป็นวันดีลาภใหญ่เป็นอนเอนกอนันต์ ข้าพเจ้า จะขอกล่าวอนุนสนธิ์โดยปรารภถึงกำเนิดที่จะเกิดแม่พระโพสพแต่เดิมมา โดยเป็นคำปรีมปราสืบมา ช้านาน เริ่มแรกปฐมกาลเป็นมูลเหตุ ฤทธิผู้วิเศษนามมหาปโลภโกฏี อยู่ในอรัญสวันโดยแต่ผู้เดียวดาย บำเพ็ญตบธรรมด้วยมุ่งหมายสวรรค์ตั้งแต่ศาสนาของพระจอมธรรมยังว่างอยู่ปราศจากผู้รู้โพธิญาณ มีแต่ศาสตราจารย์อยู่หลายหลาก บ้างก็เลี้ยงกล่อมหมู่มิซัยไว้ได้มากเพื่อประกาศตน ครั้งหนึ่งเกิดเหตุ ขอบกลแปลกพิลึก ด้วยดินฟ้าอีกทีก็เป็น โกลาหลเพ็ชรหิิงพัดตั้งถันสนั่นมาโดยทันที เกิดวิบัติพิศพา เมล็ดข้าวสาธิตกระจายจร ตกอยู่หน้าอาศรมบทอันบรรจิมสระศรีเหนือทอนไม้บันไดกุฎีพระดาบส ข้าวนั้นถึงอกจนหมดลงงามส้างเป็นต้นเป็นกอช่อไอบระหว่างแถบกุฎีส่วนดาบสนั้นก็มีความ อัสจรรยไจตกแต่งรักษาไว้เป็นอย่างดีพอถึงฤดูข้าวสาธิตีระบัดพระมุนีมีความโสมนัสทุกเวลาว่า ผลไม้นี้มีรสโอชาหอมคลบแม้เราเองก็เพิ่งเคยพบในครั้งนี้ ท่านแสนจะยินดีรำพึงอยู่แต่ในใจ ครั้น จะเสพอไชรก็กลัวจะเป็นยาพิษอันร้ายแรง เราจำจะเฉยอยู่ ดูอุบายของปักษาสกุนีแลเสกภูณางมาพบ แล้ว โผผินต่างก็พากันบินกินผลอาหาร ถ้านกกินได้ไม่วายปราณแน่ละนั้นพวกเราคงบริโภคนกันได้ สบาย หมู่มนุษย์ทั้งหญิงชายคงเป็นสุข ด้วยบัดนี้ยังเป็นทุกข์เรื่องอาหาร นับจำเดิมแต่กาลนั้นมา สกุนาปักษาเหล่านี้กระเจาบ ก็พากันโผผินลงคาบเมล็ดข้าวนั้น ต่างก็จิกกินจนสำราญแล้วจึงบินไป พระดาบสเห็นดังนั้นไชรก็เริ่มบำรุงรักษา แล้วก็เอามาไว้ยังอาศรมแห่งตน นี่เป็นข้อความตามขุบล แห่งคำหรับโบราณ ด้วยว่าธัญญาหารอันเอมโอชพระฤทธิท่านไม่โปรดแก่พวกเรา ชะรอยว่าพันธุ์ ดันข้าวนกคงจะไปกินหมดสิ้นแล้ว พวกเราก็คจะได้พันธุ์ที่ไหนดมาปลูกกินจนถึงกาลทุกวันนี้ ขอให้ พวกเรานึกถึงคุณพระมุนีผู้ประทานธัญหาร ดังสังวรณาการกล่าวมาในเบื้องต้น พอได้ฤกษ์อันเป็น มงคลสมัย ขอให้พร้อมใจไชร้องขึ้นสามลา ถันพ้องอวยชัยฯ

ศรี ศรี วันนี้ก็เป็นวันดีอันเลิศล้น ข้าจะขออัญเชิญขวัญแม่พระโพสพอย่า
 ระคายกาง ขอเชิญมาสู่ข่งนางในเพลานี้ อันเชิญเมื่อย่านีไปทางไหน ยามเมื่อลมพัดสะบัดใบ
 ลมเกะกะ ขอเชิญเมื่อย่าเลยละที่วสัจจร อย่างนุกป่าฝางคอนที่วคันดิน ขวัญแม่เอ๋ยอย่าไป
 เพลินกับกนิกรินรี เทียวส่งสู่อยู่ตามโชคเงินเนินภูผา ขวัญแม่อย่าเที่ยวไปให้ไกลตาจะหว่าหั่ว อีก
 ทั้งบึงบางหวางทะเลเมื่อย่าไป ถึงแม้สระชลาลัยโนนคาคก็ไม่ควรผาดผัน ขอขวัญแม่อย่าเที่ยวไป
 ให้ไกล เขตขวัญแม่อย่าเตร็ดเตร่นรเทศสัจจร ไปเลื่อย่าหลงเข้าพงไพรชมสิงห์สัตว์ เพราะเสื่อสิงห์
 หมีสารพัดโคถึกมฤคา อีกทั้งชะนีผีปาร้องโคงดัง ขวัญแม่อย่ามัวหลงฟ้าจันเนิ่นนาน ขอเชิญขวัญแม่
 มาสู่สถานตระการหา หากจะมีผู้ซื้อหาหรือก็ให้ได้ง่าย ๆ หากจะมีผู้ขายหรือก็ให้ได้มีราคา ข้าจะขอ
 ประกาศไว้ในศาสนาเพื่อแผ่ผล จะได้เป็นอาณานิคมประโยชน์ตนในภายหลัง และจะตั้งใจกรวดน้ำตาม
 โบราณคดี ขอขวัญอย่าพลันหนีไปห่างไกล ขวัญแม่อย่าตกใจให้ฉุนเฉียว เมื่อเวลาตรงลงเคียว
 เกียวตระหวัด แล้วมัดครบรวรดทำเป็นกำ เมื่อทำได้มากตากไว้ในนาไปเกี่ยวเอางังมดเป็นพ่อน
 ขวัญแม่อย่าตกใจให้ระแวง เราจะเอาคันหลาวแทงหาบใส่เกวียนลากเข้ามา ขวัญแม่เอ๋ย อย่าเลย
 ลาห่างสถาน ขวัญแม่อย่าตกใจเมื่อใส่สานโคกระบืออย่าแล้วเก็บกวาดมาร่อนทำให้สะอาด สู้สุดส่าห์
 ตักขึ้นสาดแล้วโบกกระพือ แม้แต่ฟางสักนิดก็มีให้ติดมือเข้าแปลปน แล้วก็เอาน้ำมันจันทน์อัน
 ระคนน้ำอบปรุงกระเจาะ พร้อมหอมฟุ้งไปด้วยกลิ่นจันทน์ ขอเชิญขวัญแม่จรจรลมาสู่ที่ ขอขวัญแม่
 อย่าหลงรีไปตามลมขอขวัญแม่จงมาชมบานศรีอันแพรวพราวแต่ล้วนวิจิตรเครื่องประดับ
 หลากหลายแลวิไลวรรณ จัดเป็นห้าชั้นงามเฉิดฉาย ชั้นที่หนึ่งมีลวดลายนำพิศดูล้วนแต่กนิกริบิน
 เป็นหมู่แวววาว มีวรรณขาวเหลืองเครื่องประดับสกรณักราย กนิกรนางเรียงรายจ่างรำฟ้อน ล้วนแต่
 แต่งกายอันบรรณำพิสงว ชั้นที่สองทองเบญจรงค์ลายกนก มีหมู่ปักษาคณานกเทียวโผผินแผ่ปีกหาง
 กางบินลงชายหาด มยุรหงส์เหิมราชกะนองร้องอิงมี ลงเล่นน้ำในสระศรีหรือโนนคาคล้วนด้วยสกุณาชาติ
 อยู่มากมี ชั้นที่สามงามขจีเขียวสด ล้วนแล้วไปด้วยแก้วมรกตดวงจินดา แล้ววิจิตรรูปทิพย์ธาตุธิดวง
 ราวีเข้าแย่งผกานาริอลหม่าน ชั้นที่สี่มีธารทะเลลึก แลดูคลื่นก็ครื้นครึกเป็นระลอก น้ำเปี่ยมดัง
 กระลอกขึ้นกลางหาว รูปสุบรรณคาบนาคราชแล้วบินไป ชั้นที่ห้าเป็นมัลลักรองด้วยแก้ว เหลือง
 ขาววาวแดงระยิบ ที่เขียวแม้ปีกแมลงทับไม่เปรียบได้ ขอแม่จงมาเนาในสถานนี้ท่านเจ้าของใน
 ท้องที่ที่ให้สุขสวัสดิ์มีทรัพย์สินโสมนัสแสนกิริมย์อีกแก้วแหวนเงินทองให้กองอุดมจนมากพูน
 ความเจ็บไข้หายสูญทั้งอันตราย มีบุตรหญิงก็ให้ลือสาข มีบุตรชายก็ให้สืบพระศาสนา ให้มีข้าคน
 ข้างม้าโคกระบือชวานาไรก็นับถืออย่าจืดจาง จะนึกสิ่งไรให้ได้ทุกอย่างประสงค์ ขอให้ทรัพย์สินคง
 อยู่ทุกเวลา ถ้าท่านจะทำนาก็ขอให้ได้ร้อยเกวียนถ้วน ถ้าท่านจะทำสวนก็ขอให้ได้ผลไม้มากมาย ถ้า
 ท่านจะทำราชการก็ให้เป็นใหญ่ถึงนายกรัชมุนตรี ขอให้ท่านมีบุตรนาคาแต่ดิดุเพื่อสืบสกุล ขอให้
 ท่านมากด้วยกุศลผลบุญทุกพิพราตริ ให้ล้นมั่งขึ้นสามทีให้ร้องเออชัยฯ” (งาฬิสัตย์สวณ 2541: 105-108)

ตารางปฏิทินการทำนา

ปฏิทินการทำนา (โดยประมาณ)

ฤดู	ปี / เดือน	ภาคเหนือ	ภาคอีสาน	ภาคกลาง	ภาคใต้
หน้าฝน	มิถุนายน	ปลูกข้าวนาหนอง	เตรียมวัวควาย	เตรียมเหมือง	เกี่ยวข้าวนาปรัง
	เดือน 7 จ	ตกกล้านาโฮง	เครื่องมือ	ฝาย	เตรียมเหมือง
	เดือน 9 น	เตรียมดินนาโฮง	ปลูกข้าวนาหนอง	วัวควาย	ฝาย
			ตกกล้านาขุ่ม	เครื่องมือ	วัวควาย
				ปลูกข้าวนาเมือง	เครื่องมือ
	กรกฎาคม	ปลูกข้าวนาโฮง	เตรียมดินนาขุ่ม	ตกกล้านาสวน	ปลูกข้าวนาเล็ก
	เดือน 8 จ	ฯลฯ	ปลูกข้าวนาขุ่ม	เตรียมดินนา	ตกกล้านาเทิน
	เดือน 10 น	ฯลฯ	ฯลฯ	สวน	เตรียมดินนา
				ปลูกข้าวนาสวน	เทิน
	สิงหาคม	ปลูกข้าวนาโฮง	ฯลฯ	ฯลฯ	ปลูกข้าวนาเทิน
	เดือน 9 จ	ตกกล้าน่าน้ำฟ้า	ปลูกข้าวนาขุ่ม	ฯลฯ	ฯลฯ
	เดือน 11 น	เตรียมดินน่าน้ำฟ้า	ตกกล้านาโคก	ปลูกข้าวนาสวน	ฯลฯ
	กันยายน	ปลูกข้าวน่าน้ำฟ้า	เตรียมดินนาโคก	ตกกล้านาคอน	ปลูกข้าวนาเทิน
	เดือน 10 จ	ฯลฯ	ปลูกข้าวนาโคก	เตรียมดินนา	ตกกล้านาคอน
	เดือน 12 น	ซ่อมข้าว	ฯลฯ	คอน	เตรียมดินนา
หน้าแล้ง				ปลูกข้าวนาคอน	คอน
	ตุลาคม	บำรุงรักษา	ซ่อมข้าว	ฯลฯ	ปลูกข้าวนาคอน
	เดือน 11 จ	กำจัดวัชพืช	บำรุงรักษา	ซ่อมข้าว	ฯลฯ
	เดือนกึ่ง น	ศัตรูข้าว	กำจัดวัชพืช	บำรุงรักษา	ซ่อมข้าว
	พฤศจิกายน	เตรียมเครื่องมือ	ป้องกันศัตรูข้าว	กำจัดวัชพืช	บำรุงรักษา
	เดือน 12 จ	เตรียมเหยื่อ หลอม	เตรียมเครื่องมือ	และศัตรูข้าว	กำจัดวัชพืช
	เดือนอื่น	เริ่มเก็บเกี่ยว	เตรียมผู้เฒ่า	เตรียมเครื่องมือ	ศัตรูข้าว

จ หมายถึง เดือนจันทรคติ

น หมายถึง เดือนตามคคชของชาวไทยล้านนา

ที่มา: เอี่ยม ทองดี (2537) วัฒนธรรมข้าว พิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวและการทำนา หน้า 88-91

ตารางปฏิทินการทำนา (ต่อ)

ฤดู	ปี / เดือน	ภาคเหนือ	ภาคอีสาน	ภาคกลาง	ภาคใต้
หน้าหนาว	ธันวาคม	เก็บเกี่ยว	เริ่มเก็บเกี่ยว	เตรียมยุงฉาง	เตรียมเครื่องมือ
	เดือนอ้าย จ	ฯลฯ	เก็บเกี่ยว	เริ่มเก็บเกี่ยว	เตรียมเรือนข้าว
	เดือน 3 น	ขนขึ้นลาน	ฯลฯ	เก็บเกี่ยว	เริ่มเก็บเกี่ยว
	มกราคม	นวดขนขึ้นเปีย	ขนขึ้นลาน	ฯลฯ	เก็บเกี่ยว
	เดือนยี่ จ	เก็บซัง	นวด ขนขึ้นยุงฉาง	ขนขึ้นลาน	ขนขึ้นเรือน
	เดือน 4 น	เผาซัง	เก็บซัง	นวดขนขึ้นยุง	ฯลฯ
	กุมภาพันธ์			เก็บซัง	เก็บเกี่ยว
	เดือน 3 จ	ตกกกล้านาปรัง	เผาซัง	เผาซัง	ขนขึ้นเรือน
	เดือน 5 น	เตรียมดินนาปรัง	ตกกกล้านาปรัง	ตกกกล้านาปรัง	เผาซัง
หน้าแล้ง	มีนาคม	ปลูกข้าวนาปรัง	เตรียมดินนาปรัง	เตรียมดินนา	ตกกกล้านาปรัง
	เดือน 10 จ	ฯลฯ	ปลูกข้าวนาปรัง	ปรัง	เตรียมดินนา
	เดือน 12	ฯลฯ	ฯลฯ	ปลูกข้าวนาปรัง	ปรัง
	เมษายน	บำรุงรักษา	ฯลฯ	ฯลฯ	ปลูกข้าวนาปรัง
	เดือน 5 จ	กำจัดวัชพืช	บำรุงรักษา	ฯลฯ	ฯลฯ
	เดือน 7 น	ฉีดยาฆ่าเพลี้ย	ให้น้ำใส่ปุ๋ย	บำรุงรักษา	ฯลฯ
	พฤษภาคม	เกี่ยวข้าวนาปรัง	ฉีดยาฆ่าเพลี้ย	ให้น้ำใส่ปุ๋ย	บำรุงรักษา
	เดือน 6 จ	เตรียมเหมืองฝาย	เกี่ยวข้าวนาปรัง	ฉีดยาฆ่าหญ้า	ให้น้ำใส่ปุ๋ย
	เดือน 8 น	รวบรวบเครื่องมือ	เตรียมเหมืองฝาย	เกี่ยวข้าวนาปรัง	ฉีดยาฆ่าหญ้า
หน้าฝน	มิถุนายน	พื้แบ่งแอกแบ่ง	พื้แอกนาปักกก	พื้บุญสลากภัต	พื้แรกไถนา
	เดือน 7 จ	ไถ	แอก	พื้เสียวทาทัง	พื้แรกหว่าน
	เดือน 9 น		พื้เลี้ยงผีปู่ตา	ข้าง	ข้าว

จ หมายถึง เดือนจันทรคติ

น หมายถึง เดือนตามคติของชาวไทยล้านนา

ตารางปฏิทินการทำนา (ต่อ)

ฤดู	ปี / เดือน	ภาคเหนือ	ภาคอีสาน	ภาคกลาง	ภาคใต้
	กรกฎาคม	พิธีเข้าพรรษา	พิธีบุญเข้าพรรษา	พิธีบุญ	พิธีแรกดำนา
	เดือน 8 จ	พิธีแฮกนา		เข้าพรรษา	พิธีเข้าพรรษา
	เดือน 10 น				
	สิงหาคม	พิธีขอฝน	พิธีบุญข้าวประดับดิน	พิธีขอฝน	พิธีขอฝน
	เดือน 9 จ				
	เดือน 11 น				
หน้าฝน	กันยายน	ปลูกข้าวนาปรัง	พิธีบุญข้าวสาก	พิธีบุญวันสารท	พิธีบุญเดือนสิบ
	เดือน 10 จ	พิธีจาเคะข้าว			(ชิงเปรต)
	เดือน 12 น	พิธีฮ้องขวัญข้าว			
	ตุลาคม	ตานก๋วยสลาก	พิธีสู่ขวัญควาย	พิธีส่งข้าวบิณฑ์	ออกพรรษา
	เดือน 11 จ	พิธีไล่บั้งเพ็ญ	พิธีบุญออกพรรษา	ออกพรรษา	ชักพระ
	เดือนเกียง น				ทอดกฐิน
	พฤศจิกายน	เดือนขีเป็ง	ไหลเรือไฟ	พิธีบุญกฐิน	สู่ขวัญควาย
	เดือน 12 จ	พิธีเข้ากรรม	พิธีบุญกฐิน	พิธีลอยกระทง	
	เดือนขี น				
หน้าฝน	ธันวาคม	ฮ้องขวัญข้าว	พิธีบุญเข้ากรรม	พิธีไล่เรือ/ไล่น้ำ	พิธีไล่ศัตรูข้าว
	เดือนอ้าย จ			พิธีเทศน์	
	เดือน 3 น			มหาชาติ	
	มกราคม		พิธีบุญกุนลาน	พิธีปักเสาเกียด	พิธีไหว้เจ้าที่นา
	เดือนขี จ	พิธีทานข้าวจี	พิธีบุญคุ้มข้าวใหญ่		พิธีรวบข้าว/
		พิธีหล่อข้าวทางน้ำ			กล้า
หน้าหนาว	กุมภาพันธ์	พิธีปอยหลวง	พิธีบุญข้าวจี		
	เดือน 3 จ	พิธีธรรมหลวง	พิธีเอาฝุ่นไถ่นา	พิธีเผาซัง	พิธีมาฆบูชา
	เดือน 5 น				

จ หมายถึง เดือนจันทรคติ
น หมายถึง เดือนตามคติของชาวไทยล้านนา

ที่มา: เอี่ยม ทองดี (2537) วัฒนธรรมข้าว พิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวและการทำนา หน้า 88-91

ตารางปฏิทินการทำนา (ต่อ)

ฤดู	ปี / เดือน	ภาคเหนือ	ภาคอีสาน	ภาคกลาง	ภาคใต้
หน้าแล้ง	มีนาคม	พิธีขึ้นผ้าพระธาตุ	พิธีบุญพระเวส	พิธีเทศน์	พิธีสู่ขวัญข้าว
	เดือน 4 จ	บุญปอยล้อ	บุญแห่ข้าวพัน	มหาชาติ	บนขี้
	เดือน 6 น	บุญปอยน้อย	ก้อน	พิธีสวดอัฐิ บรรพบุรุษ	เทศน์มหาชาติ
‘	เมษายน		พิธีบุญสงกรานต์	พิธีวันว่าง	ปลูกข้าวนาปรัง
	เดือน 5 จ	พิธีขึ้นปีใหม่			ฯลฯ
	เดือน 7 น	สืบชะตา บ้านเมือง			ฯลฯ
	พฤษภาคม		พิธีบุญบั้งไฟ	พิธีมงคลแรกนา	สู่ขวัญข้าวของ
	เดือน 6 จ	พิธีนมัสการ		ขวัญ	หมู่บ้าน
	เดือน 8 น	ปูชนียสถาน คูบ้านคูเมือง	พิธีเลี้ยงผีตาแฮก		วิสาขบูชา/แก้ บน

จ หมายถึง เดือนจันทรคติ

น หมายถึง เดือนตามคติของชาวไทยล้านนา

ที่มา: เอี่ยม ทองดี (2537) วัฒนธรรมข้าว พิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวและการทำนา หน้า 88-91

ชนิดของบั้งไฟ

บั้งไฟมีหลายชนิดขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายในการทำ อาจแยกเป็นแบบใหญ่และนิยมทำกันมากมี 3 แบบ คือ แบบมีหาง แบบไม่มีหาง และบั้งไฟตะไล

บั้งไฟมีหางเป็นแบบมาตรฐาน เรียกว่า “บั้งไฟหาง” มีการตกแต่งให้สวยงามเมื่อเวลาแข็ง เวลาจุดจะพุ่งขึ้นสู่ท้องฟ้าได้สูงมาก ควบคุมทิศทางได้เล็กน้อย

บั้งไฟแบบไม่มีหาง เรียกว่า “บั้งไฟก่องข้าว” รูปร่างคล้ายกล่อ่งข้าวเหนียวชนิดมีขาตั้งเป็นแจก คล้ายจรวด

บั้งไฟตะไลมีรูปร่างกลม มีไม้บางๆแบนๆทำเป็นวงกลมรอบหัวท้ายของบั้งไฟ เวลาพุ่งขึ้นสู่ท้องฟ้าจะพุ่งไปทางขวาง (สถาบันวิจัยข้าว กรมวิชาการ 2541: 211)

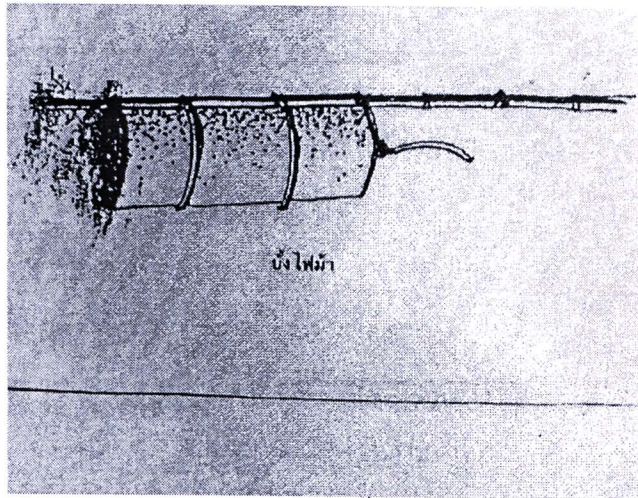
บั้งไฟทั้ง 3 แบบที่กล่าวมาแล้ว ถ้าจะแยกย่อยตามเทคนิคการทำและลักษณะรูปร่างของบั้งไฟ จะแยกประเภทได้ 11 ประเภทคือ

1) บั้งไฟโบทหรือโหวด

บั้งไฟโบทหรือโหวดเป็นบั้งไฟขนาดเล็กตัวกระบอกจะยาวประมาณ 4-10 นิ้ว บรรจุน้ำหรือ (น้ำหนักของดินดำ)หนักประมาณ 1 ส่วน 8 ถึง 1 ส่วน 2 กิโลกรัม ใช้หางยาวประมาณ 1-4 เมตร มีกระบอกไม้ไผ่เล็กๆมัดวางรอบกระบอกบั้งไฟ เวลาจุดเมื่อบั้งไฟพุ่งขึ้นและตกลงมาจะเกิดเสียงโบท เสียงที่ดังจะเกิดขึ้นจากกระบอกไม้ไผ่ที่มัดวางรอบตัวบั้งไฟ เสียงสีกกับอากาศเหมือนกับเสียงที่เป่ากระบอกไม้ไผ่ นิยมทำประกอบในบั้งไฟใหญ่ (บั้งไฟหมื่น, บั้งไฟแสน) ปัจจุบันไม่ค่อยนิยมทำ เพราะไม่มีช่าง

2) บั้งไฟม้า

บั้งไฟชนิดนี้เป็นบั้งไฟขนาดเล็กจุดไปตามทิศทางที่กำหนดใช้เส้นลวดเป็นวิถีตรงไปยังเป้าหมายที่ต้องการ ลักษณะทั่วไป เป็นบั้งไฟที่กำจากไม้ไผ่ 1 ปล้อง ขนาดแล้วแต่ต้องการ โดยทั่วไปเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2 นิ้ว ยาวประมาณ 1 ฟุต ทางภาคกลางและภาคเหนือเรียกว่า “ลูกหนู” โดยทั่วไปเรียกไฟม้า เพราะนิยมทำรูปม้าติดข้างบน เวลาจุดไปตามเส้นลวดคล้ายกับม้าเวลาที่กำลังวิ่ง ถ้าติดรูปอะไรก็เรียกชื่อไปตามนั้น เป็นรูปคนขี่ม้า รูปวัว แล้วแต่จะทำรูปอะไร บางครั้งภาคเหนือเรียก “บอกไฟอิง”

ภาพที่ 1 บั้งไฟม้า

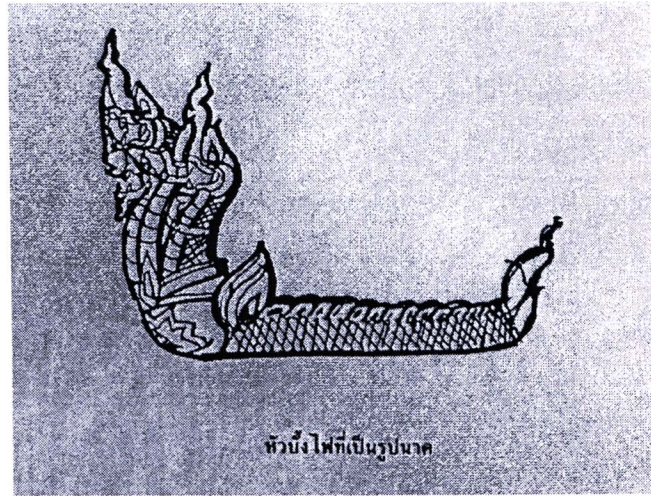
ภาพจาก บุญบั้งไฟ เทศกาลบูชาพญาแถน (ปรีชา พิณทอง 2525:38)

3) บั้งไฟซ้าง

บั้งไฟชนิดนี้ไม่มีหาง มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่ากระโปกหรือตะโปก เวลาจุดไม่ต้องการให้พุ่งขึ้นไป แต่ต้องการให้มีเสียงร้องคล้ายกับซ้างร้อง วิธีทำบั้งไฟซ้างให้กระบอกไม้ไผ่ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดยาวเพียงปล้องเดียว ให้มีข้อเปิดทั้ง 2 ด้าน ทาบไม้ไผ่ให้แตกเล็กน้อย เจาะรูเพื่อบรรจุหม้อแล้วต่อชนวนเข้ารู แท่งหม้อทำจากหม้อถ่าน 3-4 อัดลงในกระบอกไม้ไผ่ขนาดเล็กให้แน่น แล้วเอาแท่งหม้อออกมาคล้ายข้าวหลาม ให้ได้แท่งประมาณ 3 นิ้ว การจุดนั้นนิยมต่อพ่วงชนวนบั้งไฟใหญ่ เวลาจุดชนวนผ่านจะเกิดเสียงดังเหมือนเสียงซ้างร้อง นิยมวางต่อกันเป็นช่วงๆตามชนวนบั้งไฟใหญ่ที่ละหลายๆกระบอกถ้าต้องการจะให้มีความดังอย่างไรก็จะมีเทคนิคในการทำให้เกิดเสียงนั้นๆ

4) บั้งไฟจินาย

บั้งไฟจินายเป็นบั้งไฟขนาดเล็ก ยาวประมาณ 1-4 นิ้ว เส้นผ่านศูนย์กลางกว้างประมาณ 1/2-2 นิ้ว มีหางยาวประมาณ 1 สอก เจาะรูที่ใช้จุดชนวนเฉพาะด้านล่าง ไม่ต้องทะลุขึ้นด้านบน เป็นบั้งไฟที่ใช้จุดเพื่อความสวยงาม ใช้จุดตามบุญประเพณีต่างๆ เช่น งานบุญกฐิน บวชนาค ทอดผ้าป่า เป็นต้น

ภาพที่ 2 หัวบั้งไฟที่เป็นรูปนาค

ภาพจาก บุญบั้งไฟ เทศกาลบูชาพญาแถน (ปรีชา พิณทอง 2525:39)

5) บั้งไฟดอกไม้

บั้งไฟชนิดนี้เป็นบั้งไฟที่ใช้จุดเพื่อให้เกิดแสงสีสวยงาม จุดกันในยามค่ำคืน บางทีเรียกว่าดอกไม้เพลิง หรือไฟพะเนียง วิธีทำใช้กระบอกไม้ไผ่ที่ใหญ่ ยาวประมาณ 1-2 ปล้อง หม้อที่ใช้ทำบั้งไฟดอกไม้ จะต้องผสมด้วยกำมะถันและเศษเหล็กชิ้นเล็กๆซึ่งหาซื้อได้จากโรงกลึงเหล็กทั่วไปเมื่อผสมหม้อกำมะถันบดละเอียดและเศษเหล็กเข้าด้วยกันแล้วใส่ลงไป ในกระบอกไม้ไผ่ทำฝาปิดให้แน่น เเจาะรูสำหรับจุดไฟ เมื่อจุดแล้วจะพุ่งไปในอากาศ เฉพาะดินปืนเท่านั้น หินเหล็กไฟจะพุ่งกระจาย เมื่อได้รับความร้อนแตกเป็นดอกไม้ที่สวยงาม ใช้ในงานประเพณีต่างๆ

6) บั้งไฟฮ้อยหรือบั้งไฟร้อย

บั้งไฟชนิดนี้เป็นบั้งไฟธรรมดา ที่บรรจุปืนหนักน้อยกว่า 12 กิโลกรัม เป็นบั้งไฟขนาดเล็กนิยมใช้จุดเสี่ยงทายในพิธีการขอฝน บุญเบิกบ้านหรือจุดถวายแถน เป็นต้น

7) บั้งไฟหมื่น

บั้งไฟชนิดนี้เป็นบั้งไฟขนาดกลาง บรรจุดินปืนหนักระหว่าง 12-120 กิโลกรัมขนาดกระบอกกว้าง 3-5 นิ้ว ยาวประมาณ 140 เซนติเมตรขึ้นไป ไม่เกิน 180 กิโลเมตรทำด้วยกระบอกไม้ไผ่ กระบอกเหล็ก (เลาเหล็ก) กระบอกพลาสติก (เลาเอสลอน) การจุดบั้งไฟแข่งขันส่วนมากเป็นบั้งไฟหมื่น

8) บั้งไฟแสน

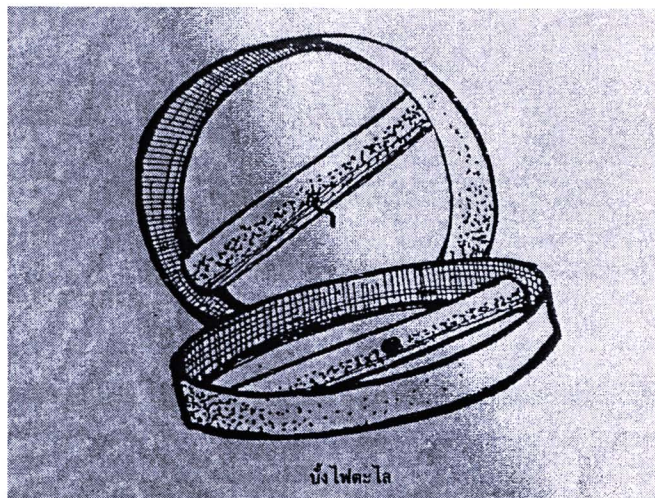
บั้งไฟชนิดนี้เป็นบั้งไฟที่มีขนาดใหญ่ที่สุด บรรจุดินปืนหนัก 120 กิโลกรัมขึ้นไป บั้งไฟชนิดนี้ทำยากที่สุด จะต้องอาศัยความชำนาญเป็นพิเศษ เพราะบั้งไฟชนิดนี้ หากแตกแล้วเป็นอันตรายมาก เพราะฉะนั้นก่อนทำบั้งไฟจะต้องมีพิธีกรรมบวงสรวงให้ถูกต้อง ตามหลักการทำบั้งไฟแสนเสียก่อน จึงจะลงมือทำ เมื่อคกบั้งไฟเสร็จเรียบร้อยแล้วจะมีการประกอบ ทางบั้งไฟ ยาวสั้นตามขนาดเสร็จแล้วก็จะมีการตกแต่งและประดับประดาบั้งไฟ

9) บั้งไฟตะไล

บั้งไฟชนิดนี้ก็คือบั้งไฟจินายขนาดใหญ่แน่นอนมีความยาวประมาณ 9-12 นิ้วรูปร่างกลม มีไม้บางๆแบนๆ เป็นวงกลม ครอบหัวท้ายบั้งไฟ เมื่อพุ่งขึ้นสู่ฟ้าจะพุ่งไปโดย ทางขวาง

10) บั้งไฟดื้อ

บั้งไฟดื้อหรือบั้งไฟกระแต้้งค่อ เป็นบั้งไฟขนาดเล็กมีหางสั้น วิธีทำ ตัดกระบอกไม้ไผ่ขนาด 1 นิ้วครึ่ง ยาวประมาณ 3 นิ้ว อัดหมื่อให้แน่นประมาณ 2 นิ้ว ใช้หมื่อ ถ่าน สามหรือสี่อัดด้วยเถียดไม้ให้แน่น ต่อหางซึ่งทำจากไม้ไผ่ เหล่าเป็นแท่งเล็กๆ ใช้เถียดคัมมข้อออก จนเห็นหมื่อเจาะให้เป็นรูเล็กๆแล้วติดชนวน เวลาจะจุดเอาหางเสียบลงในแท่งที่ตั้งพอให้ตั้งได้ จุดชนวน จากด้านข้างบั้งไฟจะพุ่ง และหมุนขึ้นสู่อากาศเกิดเสียงดังคือเวลาหมุน จะไม่ค่อยมี ทิศทาง ใช้จุดเป็นชนวนในการจุดบั้งไฟใหญ่หรือจุดในงานศพเวลาจุดมีอันตรายมากไม่ค่อยนิยมทำ กัน

ภาพที่ 3 บั้งไฟตะไล

ภาพจาก บุญบั้งไฟ เทศกาลบูชาพญาแถน (ปรีชา พินทอง 2525:38)

11) บั้งไฟพลุ

เป็นบั้งไฟที่นิยมจุดในเทศกาลต่างๆ เช่น งานกฐิน งานบุญมหาชาติ หรืองานเปิดกีฬา ฯลฯ เป็นบั้งไฟที่จุดแล้วทำให้เกิดเสียงดังเป็นเสียงต่างๆ ทั้งสัตว์และเสียงระเบิด (ปรีชา พิณทอง 2525:38-41)

ชาวบ้านจะร่วมกันทำบั้งไฟขึ้น อาจจะเป็นบั้งไฟหมื่นหรือบั้งไฟแสน ก็สุดแล้วแต่จะกำหนด ที่เรียกกันว่าหมื่นหรือแสนนั้น ว่ากันว่าเป็นน้ำหนักของดินดำ ไทยพวน เรียกว่า “มือ” การทำบั้งไฟนั้นจะต้องใช้เวลานาน ในการตอกดินดำลงในบั้งหรือกระบอก ต้องให้แน่นและสม่ำเสมอ เมื่อได้ตามกำหนดแล้วก็จะอุดให้แน่น เจาะรูไว้จุดชนวนแล้วตัดกระบอกไม้ไผ่ผ่านปากกระบอกมัดรวมกับตัวบั้งไฟ แต่ละกระบอกมีความยาวลดหลั่นกัน เพื่อให้เกิดเสียง เมื่อถูกลงเป้าจะเกิดเสียงที่แตกต่างกันฟังดูไพเราะดี ต่อคำมอกออกไปยาวพองาม มีส่วนหาง เพื่อเป็นคู่กับตัวบั้งไฟ บางราย ที่หัวบั้งไฟ ทำเครื่องชัก รูปร่างอวัยวะเพศชาย ทาสีแดง มีเชือกชัก ผลุ่มๆ โผล่ๆ เข้ากับจิ้งหะเพลิงแข็งด้วย หรือบางรายจะทำเป็นหัวของพญานาค และมีเกล็ดที่หลัง ประดับประดาด้วยกระดาษสีต่างๆสวยงาม มีพวงมาลัยหลากสีคล้องไว้ที่หัว ทำที่รองรับตัวบั้งไฟพักวาง (พันเอก โสภณ เครือเพชร 2549: 5-6)

อุปกรณ์และวิธีทำบั้งไฟ

บั้งไฟมีส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ

- (1) ส่วนดินระเบิดที่เรียกว่า “หมื่อ” หรือ “มือ”
- (2) ส่วนกระบอกบั้งไฟ
- (3) ส่วนประกอบและตกแต่งที่เรียกว่า “เฮ้งบั้งไฟ”

1. ดินระเบิด

ดินระเบิด หรือ ดินปืน นี้ชาวอีสานใช้ส่วนประกอบสาร 3 ชนิด คือ

1. ถ่านจากไม้
2. ดินประสิว ที่เรียกว่า “จีเกีย” หรือ “จีเจีย” เล่ากันว่าเมื่อก่อนนั้นใช้

ค้ำขาว (ภาษาถิ่นเรียกค้ำขาวว่า “เกีย” หรือ “เจีย”) โดยนำขี้ค้ำขาวมาสกัดเอาส่วนที่เป็นดินประสีว แต่ปัจจุบันซื้อจากร้านขายยาแผนโบราณ เพราะว่าคุณภาพดีกว่านั้นคือ เมื่อผสมเป็นดินระเบิดแล้ว จุดบั้งไฟจะพุ่งได้สูง และแรงระเบิดมากกว่าดินประสีวทำเอง

3. กำมะถัน ที่เรียกตามภาษาถิ่นว่า “มาด” ซื้อมาจากร้านขายยาแผนโบราณ

เช่นเดียวกัน การใส่กำมะถัน แสงไฟจะพุ่งออกมาเป็นสีแดง สีนํ้าเงิน สีเขียว (ภาษาถิ่นว่า สีสั่ว) บางระบบ (กลุ่มที่เป็นช่างทำบั้งไฟ) ไม่นิยมใส่กำมะถัน หรือใส่กำมะถันจำนวนน้อย

วิธีทำ

นำถ่านผสมกับดินประสีวและกำมะถัน ในสัดส่วนดังนี้ “หมื่อ ถ่านผสม น้ำหนักดินบาท มาดเฟื่อง” (สูตรนี้ใช้เป็นที่ดินปืน ส่วนดินระเบิดบั้งไฟนิยมใช้ หมื่อ ถ่านสีน้ำหนักดินบาท มาดเฟื่อง) นั่นคือ ใช้ถ่านไม้หนัก 3 บาท ดินประสีวหนัก 1 บาท และกำมะถันหนัก 1 เฟื่อง แต่กระนั้นก็ตามสูตรดินระเบิดนี้ระบบแต่ละคนต่างก็มีเคล็ดลับของตนอีก ซึ่งเป็นเรื่องลับเฉพาะของตระกูลช่างที่จดจำสืบทอดกันมา

การทำบั้งไฟจะเรียกตามน้ำหนักของดินระเบิด เช่น บั้งไฟร้อย บั้งไฟหมื่น บั้งไฟแสน (ความจริงแล้วน่าจะประมาณขนาดมากกว่าน้ำหนัก) ดังนี้

1. บั้งไฟร้อย ขนาดเล็ก ส่วนใหญ่เป็นของส่วนบุคคล ทำขึ้นมาเพื่อนำมาร่วมจุด

ด้วย

2. บั้งไฟหมื่น ขนาดใหญ่ที่นิยมทำกันทั่วไป (หมื่นเป็นมาตราท้องถิ่นเท่ากับ 12

กิโลกรัม)

3. บั้งไฟแสน ขนาดพิเศษทำกันบ้างในบางปี (แสนมีน้ำหนักเท่ากับ 120

กิโลกรัม)

บั้งไฟหมื่น บั้งไฟแสน เป็นบั้งไฟขนาดใหญ่ที่ต้องร่วมกันทำ ฉะนั้นคุ้มวัดหนึ่ง

หรือหมู่บ้านหนึ่งจะทำได้เพียงบังเดียวเท่านั้น

เมื่อหาวัสดุสารประสมได้แล้ว จะนำถ่านไม้และดินประสิวคั่วในกระทะ โดยใส่น้ำพอสมควรเพื่อไม่ให้ไฟลุกไหม้ในกระทะ ใช้ไฟอ่อนๆ คั่วจนถ่านและดินประสิวแห้งสนิทดี เรียกว่า คั่วให้สุกดี นำออกไปผึ่งแดด (สัดส่วนถ่านไม้และดินประสิวดังกล่าวข้างต้นนี้ คั่วให้สุกดี 3 บาท ดินประสิวน้ำหนัก 1 บาท หรือ ถ่านไม้หนัก 4 บาท ดินประสิวน้ำหนัก 1 บาท สำหรับทำดินระเบิดบังไฟ) เมื่อผึ่งแดดดีแล้วนำไปตำในครกให้แหลกละเอียดมากที่สุด ขณะที่ตำดินหม้อนี้นี้ ใส่งามะถันลงไปด้วย 1 เฟือง เมื่อเสร็จแล้วได้ดินหม้อน้ำหนัก 4 บาท

นำไปทดลองจุดไฟ เพื่อดูว่าดินระเบิดลุกไหม้ดีมากน้อยเพียงใด หากคุณภาพในการลุกไหม้ไม่ดีต้องปรับปรุงสัดส่วนถ่านให้น้อยลง หรือซื้อดินประสิวน้ำหนักที่มีคุณภาพในการลุกไหม้ดีกว่ามาใช้

ดินหม้อทำอย่างนี้ให้ได้จำนวนมากเท่าที่ต้องการ นั่นคือหากต้องการทำบังไฟหมื่น ต้องตำดินระเบิดตามสัดส่วนดังกล่าวถึง 200 ครั้ง (ครั้งหนึ่งได้น้ำหนัก 4 บาท เท่ากับ 60 กรัม ทำดินหม้อ 200 ครั้ง ได้น้ำหนัก 12,000 กรัม เท่ากับ 12 กิโลกรัม) ฉะนั้นต้องใช้เวลากว่าสิบวันจึงจะได้ดินระเบิดพอทำบังไฟหมื่นแต่ละบ่อ

2. กระบอกไฟ

กระบอกไฟโดยทั่วไปใช้บ่อไม้ไผ่สี่เหลี่ยม เพราะขนาดใหญ่และมีความทนต่อแรง

ระเบิดได้ดี แต่ในปัจจุบันมีผู้นำเอาท่อพีวีซี (ท่อพลาสติกที่ทำท่อน้ำประปา ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 6 นิ้ว) มาทำบังไฟปรากฏว่าได้ผลดี และทนต่อแรงระเบิดได้ดีกว่ากระบอกไม้ไผ่ สะบับที่เตรียมกระบอกไม้ไผ่ก็เป็นกลุ่มเดียวกับสะบับดินหม้อ หรืออาจจะมีอีกกลุ่มหนึ่งมาช่วยเตรียมก็ได้

กระบอกไม้ไผ่ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 6 นิ้ว ตัดให้ยาวขนาด 5 เท่าของเส้นรอบวงกระบอกไม้ไผ่ที่ทำบังไฟ คือนำเชือกมาพันรอบกระบอกไม้ไผ่ 5 รอบ และนำเชือกเส้นนั้นไปวัดความยาวของกระบอกไม้ไผ่ เจาะปล้องไม้ไผ่ให้กลวงตลอดทั้งบัง ตกแต่งกระบอกไม้ไผ่ให้เรียบร้อย

เตรียมทำเชือกปลอกบังไฟ

นำไม้ไผ่มาจักเป็นตอกขนาดยาวตลอดลำไม้ไผ่ จำนวนมาก และนำมาพันเป็นเชือกเพื่อใช้ทำปลอกกระบอกบังไฟ โดยใช้ล่อเกวียนช่วยผ่อนแรงในการตีเกลียวเส้นตอก นั่นก็นำล่อเกวียนที่ไม้ไผ่ได้ใช้มาใส่เพลาลำสำหรับหมุนพันเชือกตอกไม้ไผ่ โดยให้เชือกตอกด้านหนึ่งผูกติดกับเพลาล้อ ให้คนคนหนึ่งหมุนวงล้อ คนอีก 2-3 คน จับปลายเชือกตอกเพื่อให้เชือกตอกบิดตัวเป็นเกลียว คือให้ตอกไม้ไผ่สามหรือสี่เส้น บิดพันเป็นเกลียวรวมเป็นเชือกเส้นเดียวกัน ทำเช่นนี้จนได้เชือกตอกยาวเท่าที่ต้องการ คือประมาณ 20-30 เมตรเป็นอย่างน้อย

นำเชือกตอกมามัดรอบกระบอกบังไฟให้นานที่สุดและพันโดยรอบตั้งแต่หัวกระบอกจนจรดท้ายกระบอก เพื่อรัดไว้ป้องกันกระบอกแตกเมื่อถูกแรงระเบิดในเวลาจุดบังไฟ การมัดปลอกบังไฟเรียกว่า “ตีปลอกบังไฟ”

เมื่อได้กระบอกบังไฟแล้ว นำมาใส่เถียง คือจุกอุดกันกระบอก โดยใช้ไม้แต่งให้ขนาดพอดีกันกระบอกบังไฟจุกให้นาน นำดินเหนียวที่แห้งหมาดๆหรือดินจอมปลวกใส่ไปทางปลายกระบอกใช้ไม้กระทุ้งตกแต่งให้เรียบร้อย เพื่ออุดรอยรั่วหรือช่องว่างของเถียงอีกชั้นหนึ่ง

3. บรรจุหมื่อ (ดินระเบิด) ในบังไฟ

การบรรจุดินระเบิดในบังไฟนี้เรียกว่า “ตำบังไฟ” ซึ่งต้องใช้เวลามาก เพราะดินระเบิดต้องบรรจุให้แน่นจนแข็งตัวเหมือนหินและต้องตำเบาๆหากตำแรงมากจะเกิดระเบิดเป็นอันตรายมาก การตำบังไฟนี้อาจจะต้องเกณฑ์หนุ่มสาวชาวบ้านมาช่วยอีก โดยให้ช่างลับเป็นผู้ควบคุม การตำบังไฟนี้จะยกร้านให้พื้นสูงเท่ากับกระบอกบังไฟ ให้คนตำบังไฟอยู่บนร้านยกพื้นและลับอยู่ใต้ร้านยกพื้น

นำกระบอกบังไฟมาตั้งไว้ใต้ร้านยกพื้นวางให้เที่ยงที่สุด โดยให้ปากกระบอกพ้นจากพื้นเล็กน้อย สากที่ใช้ที่นี่ทำเฉพาะใช้ตำบังไฟ ตัดปลายให้เรียบที่สุดขนาดครีอกกับกระบอกบังไฟยาว 3-3.5 เมตร ใส่ดินระเบิดทีละ 3-4 ช้อน แล้วใช้สากตำเบาๆหลายๆครั้งจนดินระเบิดอัดตัวแน่น ก็ค่อยๆเติมดินระเบิดอีก 3-4 ช้อน ทำเรื่อยๆกว่าดินระเบิดจะเต็มกระบอกบังไฟ การตำบังไฟนี้ครั้งหนึ่งๆ ใช้เวลาหลายวันร้อนรนไม่ได้จะเป็นอันตรายหากดินระเบิดได้รับการเสียดสีแรงๆจะเกิดระเบิดขึ้นมา

เมื่อดำบบัฟเสร็จแล้ว และตรวจสอบว่าดินระเบิดอัดตัวกันแน่นดีแล้ว ถือว่าดำบบัฟไฟเสร็จแล้ว นำดินเหนียวหมาดๆปิดบนและใช้สากดำให้แน่น ใช้จุกไม้อุด เรียกว่า “เถียด” ปิดส่วนปลายกระบอกบัฟไฟเป็นอันดับสุดท้าย

4. ใส่ชนวนระเบิด

ชนวนทำด้วยด้ายฝ้ายที่คลุกกับดินระเบิดขนาดนิ้วก้อยยาว 5-6 เมตร (การทำชนวนต้องให้ดินระเบิดแทรกอยู่ในเส้นด้ายให้มาก มิฉะนั้นชนวนจะดับก่อนที่จะจุดระเบิดบัฟไฟ) ใส่ไปในกระบอกบัฟไฟ แล้วให้มีสายชนวนยาวออกมา เพื่อจะได้จุดให้ไฟลุกไหม้ชนวนลามไปจนถึงระเบิดบัฟไฟได้

เจาะรูกระบอกบัฟไฟที่บรรจุดินระเบิดแล้ว การเจาะรูนี้ เรียกตามภาษาถิ่นว่า “เอารู” การเอารูนิยมทำกัน 2 วิธี คือ 3 เหล็ก และ 5 เหล็ก คือใช้เหล็กเจาะขนาดต่างๆกัน ถัดหลั่นกันไป 3 ขนาด เรียกว่า 3 เหล็ก ถ้าเจาะรู 5 ขนาด เรียกว่า 5 เหล็ก บัฟไฟเล็กก็นิยมเอารู 3 เหล็ก บัฟไฟใหญ่จะเอารู 5 เหล็ก หากเอารู 3 เหล็ก จะเจาะด้านล่างไม่ทะลุเถียดบน ส่วนเอารู 5 เหล็ก จะเจาะทะลุเถียดบนและล่างและใส่ชนวนด้านบนลงมาถึงเถียดล่าง

ขนาดของรูชนวนนิยมทำใหญ่ 1/3 ของปากกระบอกบัฟไฟ เช่น ถ้าปากกระบอกเส้นผ่านศูนย์กลางกว้าง 6 นิ้ว คือ 15 เซนติเมตร (150 มิลลิเมตร)เอารู 3 หาร ได้ 5 เซนติเมตร แบ่งกระบอกบัฟไฟเป็น 5 ช่วง ช่วงแรกเส้นผ่านศูนย์กลางกว้าง 5 เซนติเมตร (50 มิลลิเมตร) เอารู 5 หาร 50 มิลลิเมตร ได้ 10 มิลลิเมตร ช่วงต่อไปจะลดลงช่วงละ 10 มิลลิเมตร อีก 4 ช่วงก็จะได้ขนาดรูว่างเพื่อใส่ชนวนดังนี้ 50 มิลลิเมตร 40 มิลลิเมตร 30 มิลลิเมตร 20 มิลลิเมตร และ 10 มิลลิเมตร นี่คือการเอารูใส่ชนวนแบบเอารู 5 เหล็ก หากกระบอกบัฟไฟเล็ก ก็นิยมเอารู 3 เหล็ก

5. เอับัฟไฟ

เอับัฟไฟ คือการตกแต่งให้สวยงาม (เอ้-ภาษาถิ่น หมายความว่าแต่ง หรือ แต่งตัว) เมื่อได้กระบอกบัฟไฟแล้วก็นำมาใส่หาง เพื่อให้สมดุลขณะที่พุ่งขึ้นสู่ท้องฟ้า และต้องใช้ไม้ไผ่ (ไม้รวก) ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 1-2 นิ้ว ตามขนาดใหญ่เล็กของกระบอกบัฟไฟ มามัดรอบกระบอกบัฟไฟอีกเรียกว่า “โหวด” โหวดนี้ตัดขนาดเท่ากับกระบอกบัฟไฟและสั้นลดหลั่นลงมา (เพื่อให้มีเสียงดังแหลม-ทุ้มขณะที่พุ่งลงมายังพื้นดิน) ส่วนปากกระบอกโหวดบากเป็นปากฉลามเพื่อให้รับลมได้มาก (เสียงดังดี) ทะลุปล้องให้ถี่-ถี่น หลายขนาด เพื่อเสียงโหวดจะได้หลายระดับเสียง

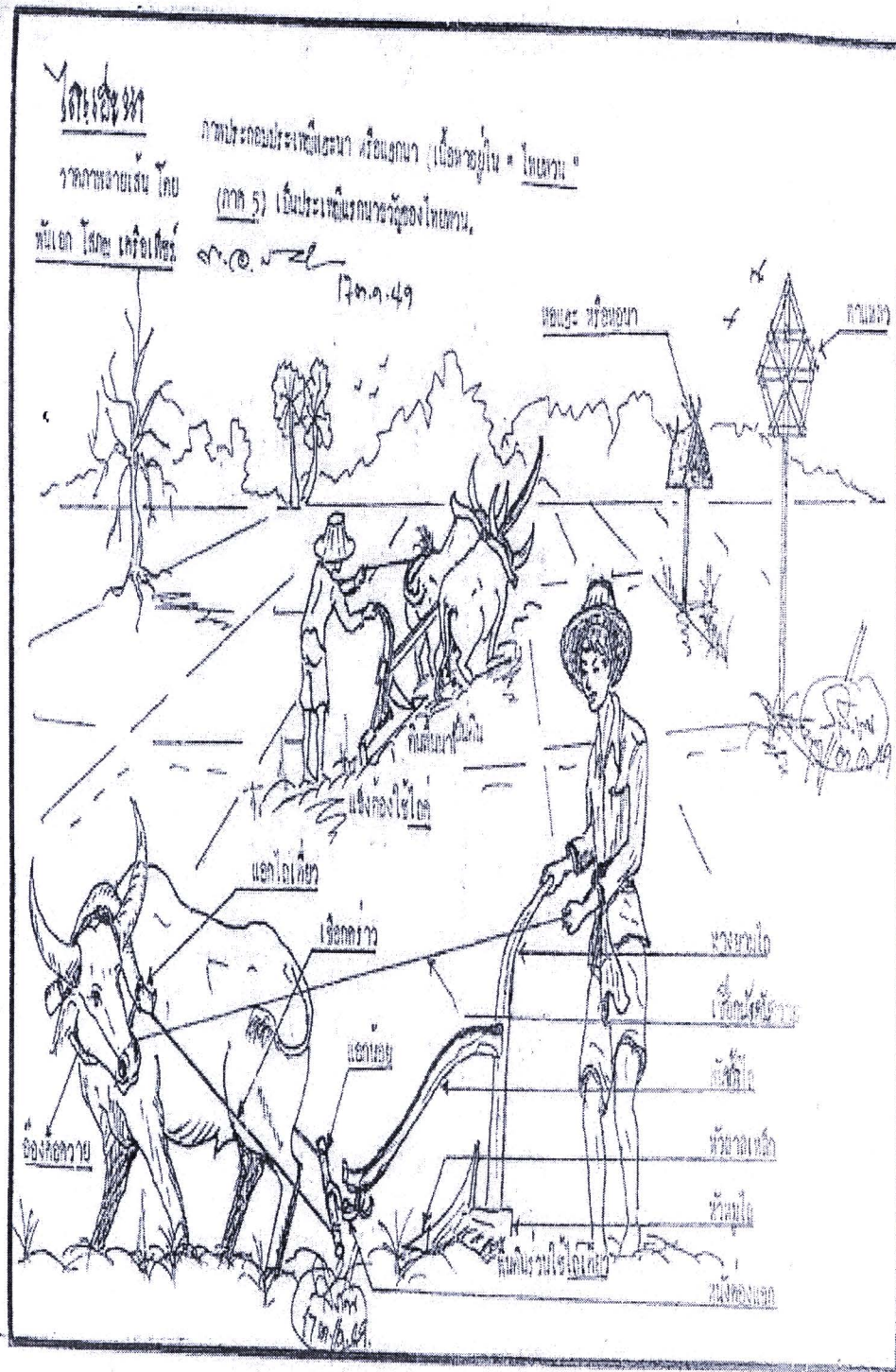
โหวดมัดโดยรอบกระบอกบัฟไฟ ส่วนหางนั้นเป็นไม้ไผ่ขนาดใหญ่กว่าไม้ไผ่ที่ทำโหวด หางมีความยาว 2-3 เท่าของกระบอกบัฟไฟ

เมื่อได้รูปทรงดังกล่าวแล้ว ก็ใช้กระดาษสีมาปิดให้สวยงาม ทำเป็นหัวพระยานาค ตอนปากกระบอกบั้งไฟ ส่วนลำตัวบั้งไฟและหางก็ประดิษฐ์เป็นรูปตัวพญานาค การเอี๊ยนี้จะขอแรงหนุ่มสาวมาช่วยกันตกแต่งด้วยกระดาษสี เพื่อประกวดประชันกับบั้งไฟบ้านอื่นๆด้วย

เมื่อสวยงามดีแล้ว ก็นำไปเข้ากระบวนแห่แห่นไปยังบริเวณพิธีที่กำหนดไว้ ซึ่งหมู่บ้านที่เป็นเจ้าภาพจะนัดแนะไว้แล้ว มีการเข้่งนำหน้ากระบวนกันสนุกสนานทั้งวัน

ภาคผนวก ง

ภาพถ่ายเส้นการทำนาของชาวไทยพวน
เครื่องมือและอุปกรณ์ดำรงชีพของชาวนาไทยพวน

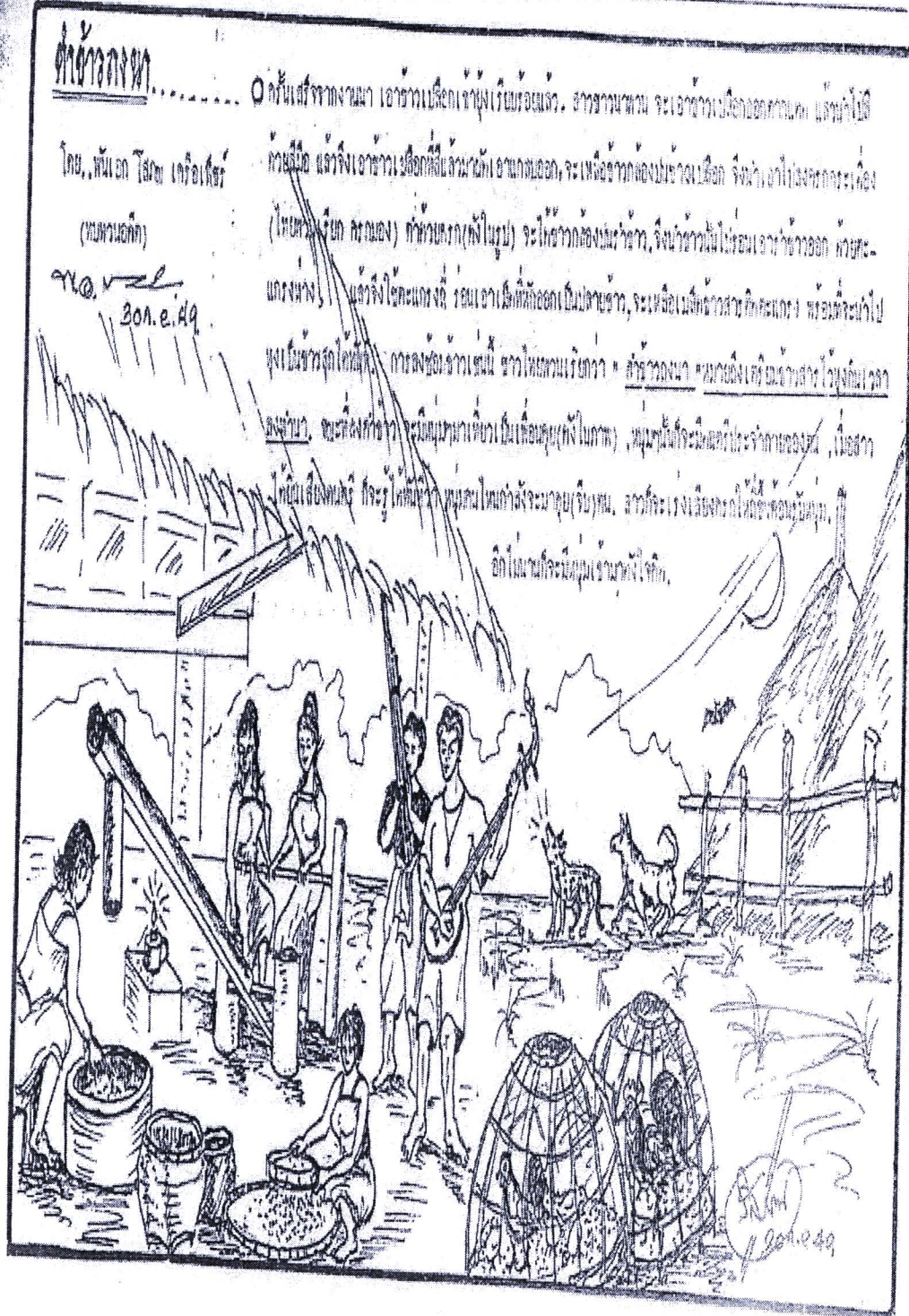

ประเพณีการเสนาหรือเสกนาของชาวไทยพวน
 ภาพจาก พันธุ์เอก โสภณ เครื่องเพชร (2549) ไทยพวน (ภาค 18) สงวนลิขสิทธิ์ หน้า 5

สี่ช้างหงา

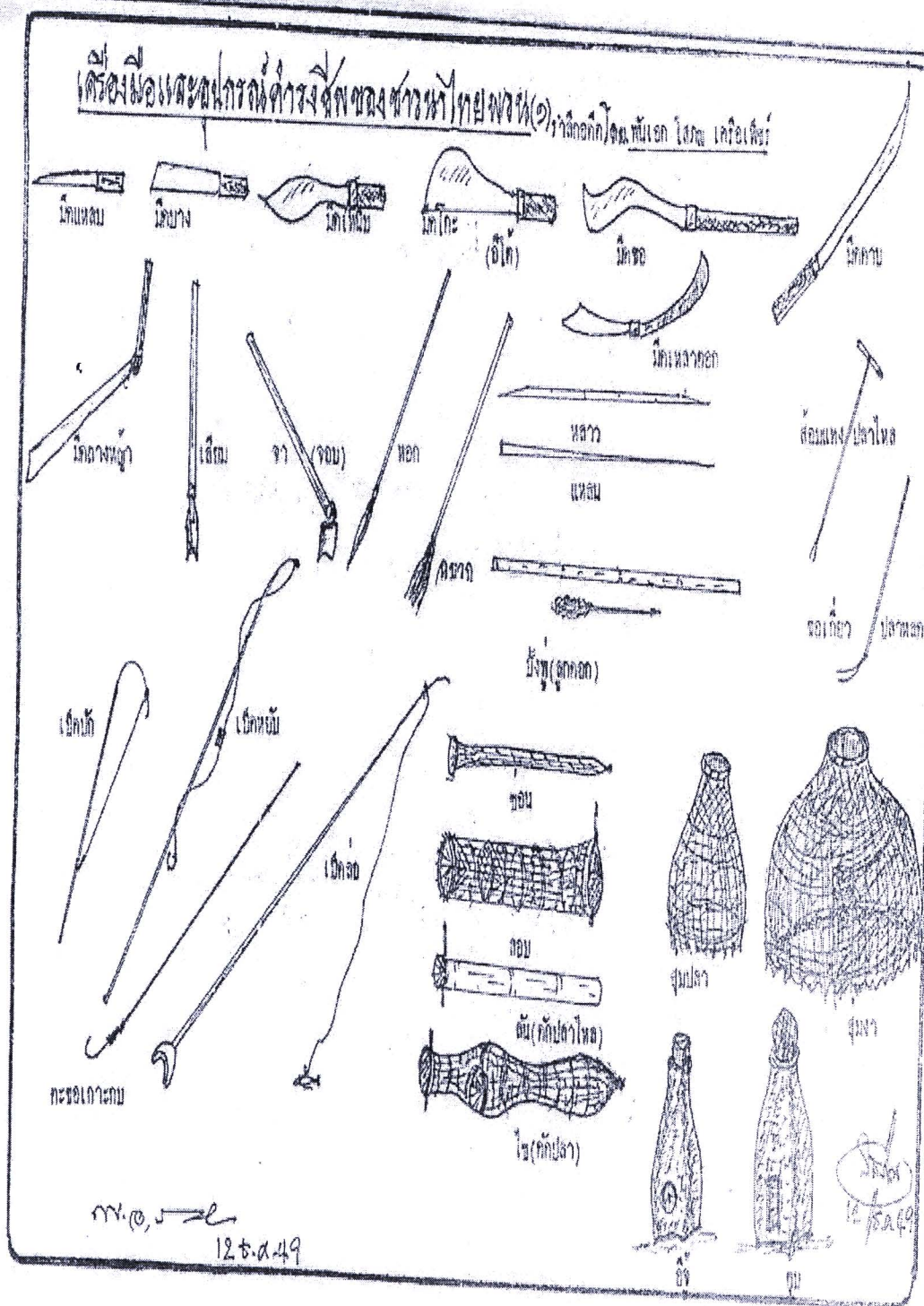
ภาพจาก พันเอกโสภณ เครื่องเพชร (2549) ไทยพวน (ภาค 18) สงวนลิขสิทธิ์ หน้า 7

ตำข้าวทองนา

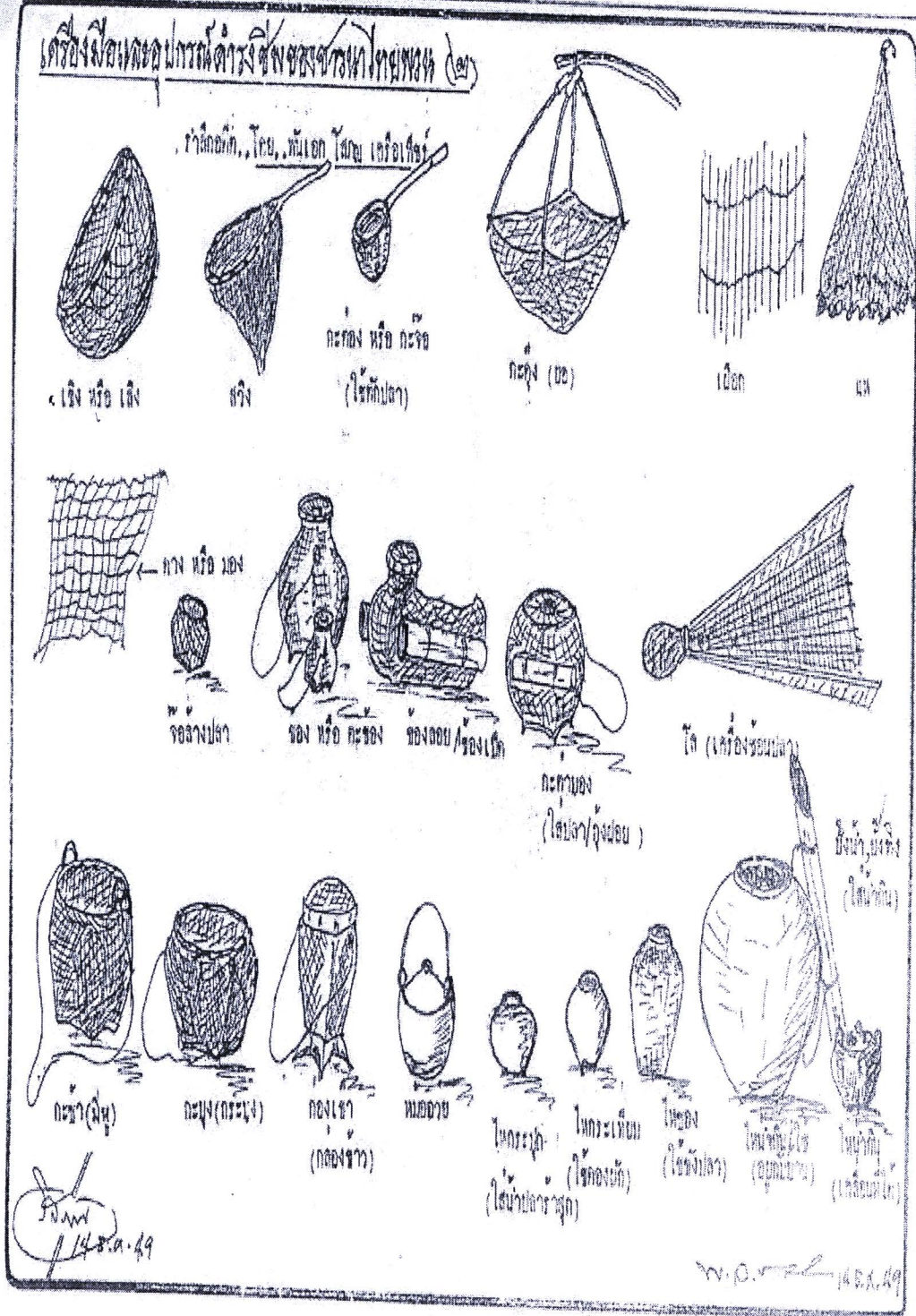
ภาพจาก พันเอก โสภณ เครือเพ็ชร (2549) ไทยพวน (ภาค 18) สงวนลิขสิทธิ์ หน้า 8

ภาพวาดอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในอดีตของชาวไทยพวน

เครื่องมือและอุปกรณ์ดำรงชีพของชาวไทยพวน (1)

ภาพจาก พันเอกโสภณ เครือเพชร (2549) ไทยพวน (ภาค 18) สงวนลิขสิทธิ์ หน้า 10

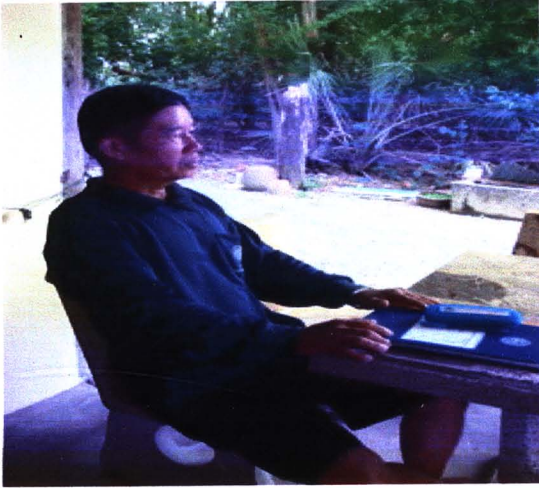

เครื่องมือและอุปกรณ์ดำรงชีพของชาวไทยพวน (2)

ภาพจาก พันเอก โสภณ เครือเพชร (2549) ไทยพวน (ภาค 18) สงวนลิขสิทธิ์ หน้า 11

ภาพจาก พันเอกโสภณ เครือเพชร (2549) ไทยพวน (ภาค 18) สงวนลิขสิทธิ์ หน้า 12

ภาคผนวก จ
ภาพประกอบการทำวิจัย

ภาพที่ 1, สัมภาษณ์นายจรูญ รุ่งประพันธ์

ภาพที่ 2 สัมภาษณ์นางสมวย มงคลยง

ภาพที่ 3 บรรยายการสัมภาษณ์

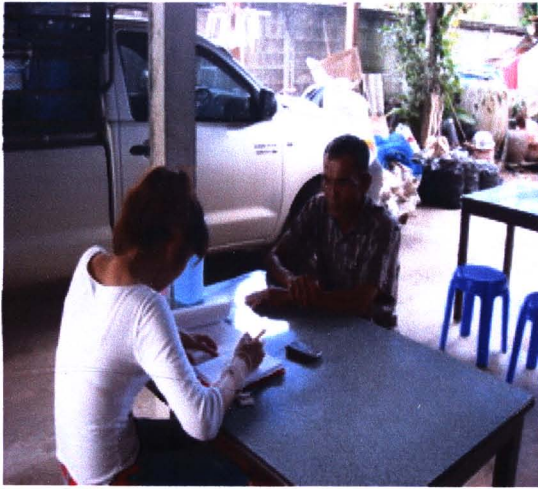
ภาพที่ 4 สัมภาษณ์ ณ ลานอเนกประสงค์หมู่ 2

ภาพที่ 5 สัมภาษณ์นายมนตรี สิทธินันท์(ซ้าย)

ภาพที่ 6 สัมภาษณ์นางโกสุม บุญคล้อย

ภาพที่ 7, สัมภาษณ์นายขงยุทธ สุสเกตุ

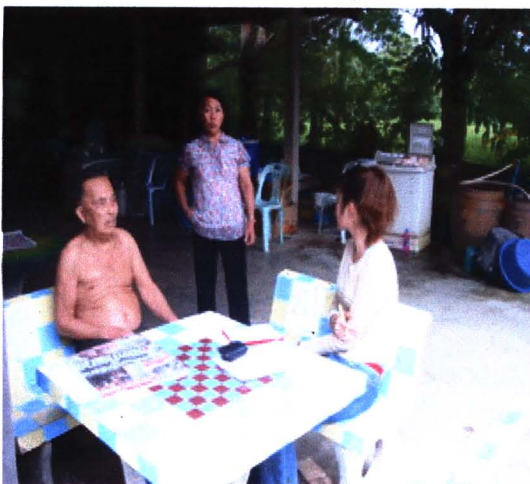
ภาพที่ 8 สัมภาษณ์นางเล็ก ชัยวิเศษ (ซ้าย)

ภาพที่ 9 สัมภาษณ์นางนฤมล อุดมพงษ์

ภาพที่ 10 สัมภาษณ์คุณโนรี บุญคล้อย (ซ้าย)

ภาพที่ 11 สัมภาษณ์นายมน และนางวัลลีย์

ภาพที่ 12 สัมภาษณ์นางวิไล มั่นคง

ภาพที่ 13 สัมภาษณ์นายวิจารณ์ มงคลยง

ภาพที่ 14 สัมภาษณ์ น.ส.กนกวรรณ รุ่งประพันธ์

ภาพที่ 15 องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแสง

ภาพที่ 16 โรงสีเอกชนในชุมชน

ภาพที่ 17 ศูนย์ส่งเสริมราษฎรประจำหมู่บ้านที่ 2

ภาพที่ 18 ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4

ภาพที่ 19 ทางเข้าหมู่บ้านเนินหินแร่

ภาพที่ 20 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเข้มแข็งหมู่ที่ 4

ภาพที่ 21 วัดกลางโสภณ

ภาพที่ 22 ศาลเจ้าพ่อการะเกด(ศาลปู่ดาหมู่ที่ 2)

ภาพที่ 23 ม้าขาวเป็นพาหนะเจ้าพ่อการะเกด

ภาพที่ 24 จัตุที่สานโคโยใบมะพร้าว

ภาพที่ 25 สรงน้ำพระ

ภาพที่ 26 สรงน้ำผู้สูงอายุชาวไทยพนม

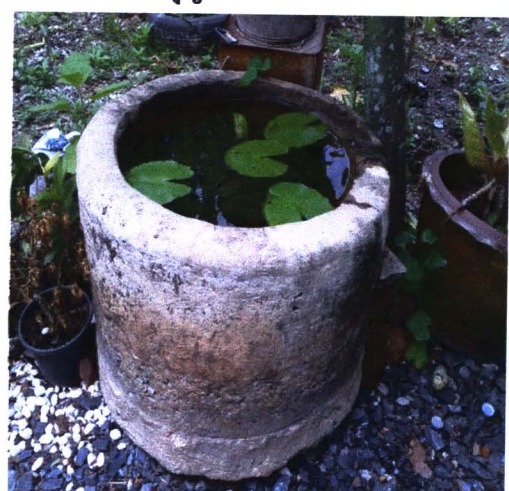
ภาพที่ 27 กิจกรรมโยคะผู้สูงอายุ

ภาพที่ 28 ทำบุญกลางบ้าน

ภาพที่ 29 กระถางหน้าวัด

ภาพที่ 30 ครกตำข้าวที่ประยุกต์เป็นอ่างบัว

304

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวนริศรา วิรัชศิลป์
วัน เดือน ปีเกิด	11 ธันวาคม 2520
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร
ประวัติการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม พ.ศ. 2542 เกียรตินิยมอันดับ 2
สถานที่ทำงาน	ห้างทองวังม่วง อำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรี
ตำแหน่ง	เจ้าของธุรกิจ

